

KIHARAKARVAISTEN NOUTAJIEN JALOSTUKSEN TAVOITEOHJELMA 2017 - 2021

Kiharakarvaisten noutajien rotukohtainen jalostuksen tavoiteohjelma,
voimassaolokausi 2017-2021

Hyväksytty Kiharakerho ry:n vuosikokouksessa 22.7.2016

Hyväksytty Suomen Noutajakoirajärjestön yleiskokouksessa 27.11.2016

Suomen Kennelliiton jalostustieteellinen toimikunta hyväksynyt 22.8.2017

SISÄLLYSLUETTELO

1	YHTEENVETO.....	3
2	RODUN TAUSTA.....	3
3	JÄRJESTÖORGANISAATIO JA KIHARAKERHON HISTORIA.....	5
4	RODUN NYKYTILANNE.....	5
4.1	Populaation rakenne ja jalostuspohja	5
4.2	Luonne ja käyttäytyminen sekä käyttöominaisuudet.....	12
4.2.1	Rotumääritelmän maininnat luonteesta ja käyttäytymisestä sekä rodun tarkoituksesta.....	13
4.2.2	Luonne ja käyttäytyminen päivittäistilanteissa	13
4.2.3	Käyttö- ja koeominaisuudet	18
4.2.4	Kotikäyttäytyminen ja lisääntyminen.....	22
4.2.5	Yhteenveto rodun käyttäytymisen ja luonteen keskeisimmistä ongelmakohtista 23	
4.3	Terveys ja lisääntyminen.....	23
4.3.1	PEVISA-ohjelmaan sisällytetyt sairaudet.....	23
4.3.2	Muut rodulla todetut merkittävät sairaudet	29
4.3.3	Yleisimmät kuolinsyyt.....	34
4.3.4	Lisääntyminen.....	35
4.3.5	Sairauksille ja lisääntymisongelmille altistavat anatomiset piirteet.....	35
4.4	Ulkomuoto	35
5	YHTEENVETO Aiemman jalostuksen tavoiteohjelman toteutumisesta 36	
6	JALOSTUKSEN TAVOITTEET JA TOTEUTUS	37
6.1	Jalostuksen tavoitteet.....	37
6.2	Suositukset jalostuskoirille ja yhdistelmille.....	38
6.3	Rotujärjestön toimenpiteet	39
6.4	Uhat ja mahdollisuudet sekä varautuminen ongelmiin.....	41
6.5	Toimintasuunnitelma ja tavoiteohjelman seuranta	41
7	LÄHTEET	44
8	LIITTEET	45

1 YHTEENVETO

Kiharakarvainen noutaja tulee säilyttää kauniina ja toimivana koirana. Rotu ei saa jakautua erillisiin käyttö- tai metsästys- ja näyttelylinjoihin vaan kauniin koiran on kyettävä toimimaan alkuperäisessä käyttötarkoituksessaan pienriistan talteenottajana. Nykyäänkin se on erinomainen apulainen metsästäjälle, mutta yhä useammin rodun edustajat toimivat myös muunlaisina harrastuskoirina. Silti rodunomaisten käyttöominaisuuksien vaaliminen on ensiarvoisen tärkeää, sillä ne tekevät kiharakarvaisesta noutajasta monipuolisen ja mukavan metsästys-, seura- ja harrastuskoiran.

Rodun populaatio on pieni niin Suomessa kuin maailmanlaajuisestikin. Perinnöllisen vaihtelun säilymisestä tulee huolehtia käyttämällä koiria monipuolisesti jalostukseen. Yksittäisellä koiralla ei saa olla liian paljon jälkeläisiä. Pienen populaation vuoksi kansainvälisen yhteistyön tekeminen eri maiden kasvattajien ja rotujärjestöjen kesken on välttämätöntä.

Turkki on rodun silmiinpistävin tunnusmerkki. Kiharat ovat parhaimmillaan pieniä ja tiiviitä eikä koiralla saa olla paljaita kohtia karvapeitteessä. Vaikka kiharakarvainen on noutajista suurin, sen tulee olla tyylikäs. Jatkosakaan rotua ei saa jalostaa kohti äärityyppejä vaan sen tulee säilyä samankaltaisena kuin se on jo satoja vuosia ollut.

2 RODUN TAUSTA

Kiharakarvainen noutaja on yksi vanhimmista noutajaroduista, ellei jopa vanhin. Kiharakarvainen noutaja on vanhin rotu, jota on laajasti käytetty noutavana lintukoirana kotimaassaan Englannissa. Rotutyypiltään kiharakarvaista noutajaa muistuttavia koiria on ollut olemassa ainakin 400 vuotta ja on hyvin todennäköistä, että tämä St Johnin koira on englantilaisen vesikoiran (English Waterdog), irlanninvesispanielin ja villakoirankin takana.

Aluksi noutajarodut jaettiin karvatyyppin mukaan, eikä niitä ollut kuin kaksi: kihara ja aaltokarvainen. Sileäkarvainen noutaja on syntynyt aaltokarvaisesta noutajasta, ja niiden keltaisista pennuista kehittyi kultainennoutaja. Alun perin kiharakarvaiset noutajat toimivat varsinkin riistanhoitajien koirina.

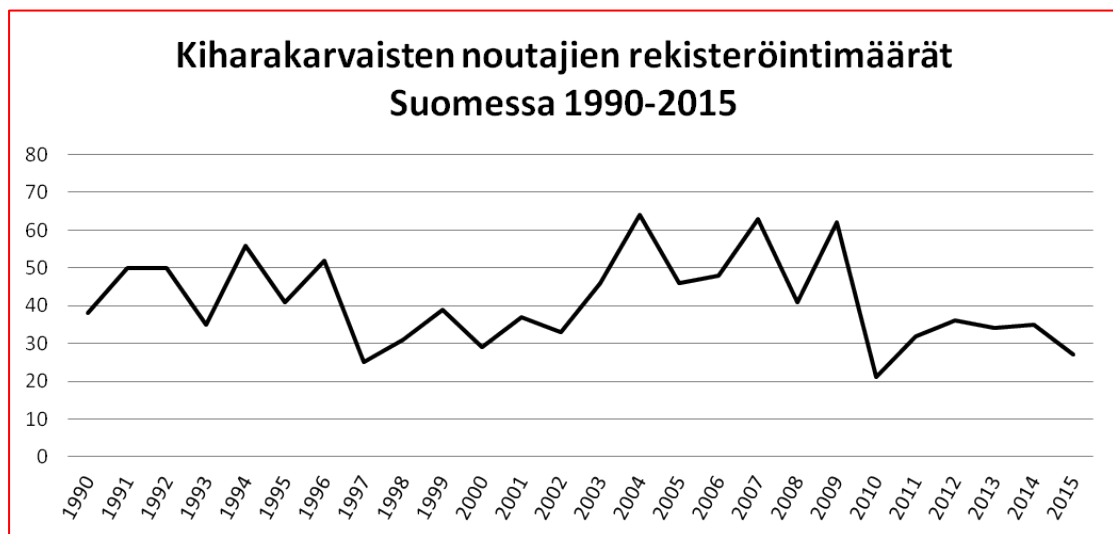
Englannin Kennelklubi on pitänyt rotukirjaa vuodesta 1854 lähtien. Ensimmäistä kertaa kiharakarvaisia noutajia esiintyi näyttelyssä vuonna 1860 Birminghamissa.

Ensimmäinen Suomen Kennelklubin kantakirjaan merkitty noutaja oli kiharakarvainen Nigger, se rekisteröitiin v. 1899. Niggerin omisti helsinkiläinen apteekkari Ernst Jäderholm. Koira oli syntynyt Englannissa maaliskuussa 1898, sen kasvattaja ja vanhemmat olivat tuntemattomia.

Niggerin saapumisen jälkeen kului melkein 80 vuotta ennen kuin seuraava kiharakarvainen noutaja tuli Suomeen. Leena Tuominen toi Englannista vuonna 1975 Suomeen mustan nartun KANS & FIN & N MVA, FIN JVA V-78-79 Darelyn Brechan. Tällä nartulla Tuominen aloitti kasvatustyönsä Cardamon kennelissään. Yhteensä Brechalla oli viisi pentuetta, joissa oli yhteensä 30 pentua.

Eri puolilla maailmaa kiharakarvaiset noutajat eroavat jonkin verran toisistaan. Vanhat Uuden Seelannin ja Australian kiharat edustivat erilaista käyttölinjaa kuin englantilaiset. Briteissä haluttiin rauhallista, itsenäistä kiharaa, jolla oli myös vartiointitaijumusta, Uudessa Seelannissa nopeaa, pientä ja vilkasta metsästyskoiraa. Näitä eri tyyppisiä ja luonteita on yritetty yhdistellä ja tuloksiakin saatu niin, että tänä päivänä löytää myös ulkomuodoltaan rotumäärittelyn mukaisia kiharakarvaisia noutajia, joilla on hyvät metsästysominaisuudet ja koulutettavuus. (Nuusku 1/2011, Tiina Illukka)

Kiharakarvaisten noutajien kasvattajia on Suomessa 14. (<http://www.kiharakerho.net/pennunostajalle/kiharakasvattajia/>)

Kuva 1. Vuosien 1990-2015 aikana rekisteröitiin keskimäärin 41 kiharakarvaista noutajaa vuodessa.

3 JÄRJESTÖORGANISAATIO JA KIHARAKERHON HISTORIA

Kiharakarvaisten noutajien rotujärjestö on Suomen Noutajakoira järjestö. Rodulla toimii aktiivisesta myös oma rotua harrastava yhdistys, Kiharakerho ry – Curlyklubben rf. Yhdistys on perustettu vuonna 1981 ja rotua harrastavan yhdistyksen oikeudet se sai vuonna 1999. Vuoden 2010 lopussa Kiharakerhossa oli 120 jäsentä.

Kiharakerhon jalostustoimikuntaan kuuluu jalostusneuvoja sekä kolme jäsentä. Yksi jäsenistä on niin sanottu kasvattajajäsen, joka vaihtuu vuosittain. Kerhon hallitus nimeää jalostustoimikunnan vetäjän vuosittain.

Suomen Kennelliitto määrittelee, että jalostustoimikunnan tehtävänä on tiedottaa ja neuvoa, kerätä ja hyödyntää tietoa, seurata rodun tasoa ja kartoittaa ja vastustaa perinnöllisiä sairauksia sekä laatia tavoite- ja toimintaohjelmia, huolehtia yhteydenpidosta ja tietojen vaihdosta. Näitä tehtäviä jalostustoimikunta toteuttaa muun muassa kirjoittamalla jokaisessa Kihara-lehdessä erilaisista jalostusasioista, järjestämällä kasvattajapäiviä, GSD- ja EIC-testauksia (ks. lisää sairauksista kohdasta 4.3) sekä näytteenottotilaisuuksia geenipankkia varten, ylläpitämällä epilepsialistaa ja antamalla henkilökohtaista neuvontaa sitä haluaville.

SNJ:n jalostustoimikunnan tehtävä rotujärjestönä on tukea edustamiensa rotujen jalostustoimikuntien työtä. Eri rotujen, myös kiharakarvaisten noutajien, jalostustoimikunnat tekevät itsenäistä työtä omien rotujensa jalostuspäämäärien saavuttamiseksi. Suomen Noutajakoira järjestön jalostustoimikunta tarvittaessa tai pyydettyäessä neuvoo ja opastaa edustamiensa rotujen jalostustoimikuntia. Poikkeuslupiin ja kennelnimianomuksiin antaa lausunnon Suomen Noutajakoira järjestön hallitus jalostustoimikunnan esityksestä.

4 RODUN NYKYTILANNE

4.1 Populaation rakenne ja jalostuspohja

Rodun rekisteröintimäärä on ollut lievässä kasvussa 2000-luvulla verrattuna aikaisempiin vuosikymmeniin lukuun ottamatta vuoden 2010 erityisen pientä pentumäärää. Viimeisen viiden vuoden aikana rekisteröintimäärä on pysynyt tasaisella, keskimäärin 32 pennun, tasolla. Kymmenen viimeisen vuoden aikana pentujen rekisteröintimäärät ovat vaihdelleet vuosittain 20 ja 59 yksilön välillä (taulukko 1). Enimmillään pentueita on syntynyt vuodessa yhdeksän. Tuontikoirien määrä kerrotaan taulukossa omassa sarakkeessaan. Lisäksi taulukossa 1 esitetään käytettyjen isien ja emien lukumäärät.

Vuositilasto - rekisteröinnit											
	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005
Pennut (kotimaiset)	24	29	32	36	30	20	55	34	59	45	43
Tuonnit	3	6	2		2	1	7	7	4	3	3
Rekisteröinnit yht.	27	35	34	36	32	21	62	41	63	48	46
Pentueet	4	4	7	8	5	5	9	7	8	5	7

Jalostukseen käytetyt eri urokset											
	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005
kaikki	4	4	6	8	5	5	9	7	8	5	6
kotimaiset	2	1	3	3	4	3	5	2	3	4	5
tuonnit	1	1	1	2		2	1		1	1	
ulkomaiset	1	2	2	3	1		3		4		
keskimääräinen	2 v	5 v	6 v	3 v	4 v	6v	4v	4v	3v	4v	4v
jalostuskäytön ikä	2 kk	6 kk	8 kk	10 kk	2 kk	8kk	6kk	9kk	7kk	7kk	9kk

Jalostukseen käytetyt eri nartut											
	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005
kaikki	4	4	6	8	5	4	9	6	8	5	7
kotimaiset	4	3	4	6	4	3	6	5	6	4	7
tuonnit	0	1	2	2	1	1	3	1	2	1	
keskimääräinen	5 v	3 v	4 v	4 v	3 v	4v	4v	3v	3v	3v	3v
jalostuskäytön ikä	4 kk	11 kk	5 kk	9 kk	11 kk	4v	1kk	6kk	6kk	11kk	9kk

	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005
Sukusiitosprosentti (%)	6,31	0,07	3,73	3,22	4,88	5,35	3,27	1,79	4,21	6,79	7,00

Taulukko 1. Rekisteröintimäärät, jalostuksessa käytetyt urokset ja nartut sekä sukusiitosprosentti vuosittain aikavälillä 2005-2015.

Tehollinen populaatiokoko määrittää jalostuspohjan laajuutta, se on laskennallinen arvio rodun perinnöllisestä monimuotoisuudesta. Mitä pienempi tehollinen populaatio on, sitä nopeammin sen keskimääräinen sukusiitosaste kasvaa ja geenit homotsygoituvat ja perinnöllinen monimuotoisuus vähenee.

Rodun perinnöllinen monimuotoisuus tarkoittaa sen geeniversioiden (alleeli-en) runsautta. Mitä monimuotoisempi rotu on, sitä useampia erilaisia versioita sillä on olemassa samasta geenistä. Tämä mahdollistaa rodun yksilöiden geenipareihin heterotsygotiaa, joka antaa niille yleistä elinvoimaa ja suojaa monen perinnöllisen vian ja sairauden puhkeamiselta. Monimuotoisuus on tärkeää myös immuunijärjestelmässä, jonka geenikirjon kapeneminen voi johtaa esimerkiksi tulehdussairauksiin, autoimmuunitauteihin ja allergioihin. Jalostus ja perinnöllinen edistyminenkin ovat mahdollisia vain, jos koirien välillä on perinnöllistä vaihtelua.

Tehollisen populaatiokoon tulisi minimissään olla noin 200 jalostuskoiraa. Jalostuspohjaa voi laajentaa tehokkaasti vain käyttämällä sekä useita uroksia että narttuja. Tehollinen koko kertoo kuinka monen yksilön geeniversioita tiettyssä rodussa tai kannassa on. Esimerkiksi lukema 50 tarkoittaa, että rodun perinnöllinen vaihtelu koostuu 50 eri koiran geeniversioista. Mitä pienempi

tehollinen koko, sitä nopeammin rodun sisäinen sukulaisuus kasvaa, ja sukusiitoksen välttäminen vaikeutuu.

Jos sukusiitosasteen kasvunopeuteen perustuva tehollinen koko on alle 50 - 100, rodusta häviää geeniversioita niin nopeasti, ettei luonto pysty tasapainottamaan tilannetta. Silloin on keskityttävä säilyttämään mahdollisimman monen yksilön geenejä käyttämällä niitä kertaalleen jalostukseen.

Tehollinen populaatiokoko (N_e) = $4 * N_m * N_f / (N_m + N_f)$

N_m = lisääntyvien urosten määrä, N_f = lisääntyvien narttujen määrä

Vuosina 1999 – 2003 käytettiin jalostukseen 25 kiharaurosta ja 26 -narttua, jolloin Suomen kiharapopulaation tehollinen populaatiokoko oli 50,98.

Vuosina 2004 – 2007 käytettiin jalostukseen 22 kiharaurosta ja 22 -narttua. Tämän perusteella Suomen kiharapopulaation tehollinen populaatiokoko on 44.

Vuosina 2007 - 2010 käytettiin jalostukseen 26 kiharaurosta ja 23 -narttua. Tämän perusteella Suomen kiharapopulaation tehollinen populaatiokoko on:

$$4 * 26 * 23 / (26 + 23) = 48,8$$

Tällä kaavalla laskettu tehollinen populaatiokoko on ylioptimistinen arvio, sillä tämä menetelmä antaa realistisen kuvan vain ideaalin populaation tehollisesta koosta. Ideaalissa populaatiossa kaikilla yksilöillä on mahdollisuus paritua keskenään (ei valintaa, satunnaisparitus) ja niillä suunnilleen sama määrä jälkeläisiä. Käytetyssä kaavassa ei myöskään oteta huomioon jalostukseen käytettyjen koirien keskinäisiä sukulaisuussuhteita. Koirien ollessa läheisiä sukulaisia tehollinen populaatiokoko on todellisuudessa pienempi kuin kaava antaa olettaa.

Keskimäärin kiharakarvaisia noutajia rekisteröidään vuosittain 41 kappaletta. Uroksen liikkäytöksi voidaan lukea yli 10 prosentin osuudet kahtena peräkkäisenä vuotena syntyneistä pennuista tai yli 5 prosentin osuudet sukupolvea kohden syntyneistä pennuista. Sukupolvenväliseksi ajaksi voidaan kiharoilla olettaa noin neljä vuotta. Tällöin liikkäytön rajana kiharakarvaisilla noutajilla voidaan pitää 9 pentua. Tämä täyttyy rodulla usein jo yhdessä pentueessa. Tämän vuoksi rodussa täytyy kiinnittää huomiota myös narttujen liikkäyttöön.

Jalostusurokset		Tilastointiaikana 2005 - 2015	Toisessa pol- vessa		Yhteensä			
#	Uros		Synt. vuosi	Pentueita	Pentuja	Pentueita	Pentuja	
1	CABALLUS ZIMZALABIM	2006	3	24	10	49	3	24
2	HÄÄMÖRIN REKYyli	2003	3	21	4	17	3	21
3	SOFTMAPLE CIMRAMIN JORNEYMAN	2005	3	20	2	11	3	20
4	CABALLUS ROAD RUNNER	2002	2	19	2	8	2	19
5	CABALLUS OSCAR	2000	3	18	11	48	3	18
6	CABALLUS FAIR DINKUM	1995	1	12	23	96	6	34
7	RINGLETS CONSTANT WIND	1999	1	12	1	1	1	12
8	JUHELLUS PRESIDENT	2009	1	11			1	11
9	SUMMERWIND'S NORDIC DELIGHT	2008	2	10			2	10
10	MIAMBA BAREGA	2006	1	10	3	20	1	10
11	CIMRAMIN FONTANA	2009	1	10			1	10
12	MAGRISS LET'S PLAY	2010	1	10			1	10
13	CURLICUE'S URBAN COWBOY	2003	1	10			1	10
14	CIMRAMIN CHOKO	2004	1	10	0	0	1	10
15	VIMPULAN LUPAAVA LUDVIG	2004	1	9	1	8	1	9

Taulukko 2. 15 käytetyintä urosta vuosien 2005-2015 aikana.

Yhden uroksen vaikutus koko rodun tasolla voi muuttua jo yhdessä sukupolvessa. Kiharoiden historiassakin on esimerkkejä uroksista, joilla itsellään oli vain muutamia pentueita, mutta joiden jälkeläisiä on käytetty hyvin laajalti jalostukseen. Toisaalta, jos jalostusuroksen jälkeläisiä ei käytetä jalostukseen, isoisän vaikutus katoaa rodusta heti seuraavassa sukupolvessa, vaikka sillä itsellään olisi runsaastikin pentueita. Tarkastelemalla uroksen toisen polven jälkeläisten määriä päästään arvioimaan jalostuksen tilaa astetta pidemmällä aikavälillä.

Lisäksi pienessä rodussa myös nartut voivat jättää merkittävän panoksen rodun perimään. Ne voivat itsekin tuottaa paljon pentuja synnyttämällä muutama ison pentueen, toisaalta niiden jälkeläismäärä voi kasvaa hyvin suureksi myös parin oman pennun jälkeläisen kautta (taulukko 3).

Jalostusnartut		Tilastointiaikana 2005-2015			Toisessa polvessa		Yhteensä	
#	Narttu	Synt. vuosi	Pentueita	Pentuja	Pentueita	Pentuja	Pentueita	Pentuja
1	HÄÄMÖRIN ROSARY	2003	2	23	3	16	2	23
2	CURLICUE'S DOUBLE TROUBLE	2007	4	19	1	8	4	19
3	CABALLUS BLACK VELVET	2007	4	19	4	25	4	19
4	CABALLUS QUE SERA	2001	2	16	8	53	3	21
5	FLATCURLS FALLING IN LOVE	2008	2	16			2	16
6	CURLICUE'S SEACRET DREAM	2001	2	15	3	20	2	15
7	JUHELLUS LITTLE MERMAID	2005	2	13	3	15	2	13
8	SPRINGCURL PERSUASION	2005	2	13	2	19	2	13
9	CABALLUS ELECTRIC SLAM	2010	3	13	1	5	3	13
10	CABALLUS WATERPROOF	2005	1	12	0	0	1	12
11	JUHELLUS KEY TO CABALLUS	2004	1	12	4	13	1	12
12	CABALLUS QANTANA MERA	2001	3	11	3	15	4	21
13	HAYABUSA'S BLACKBIRD	2010	1	11			1	11
14	JUHELLUS RHAPSODY IN BLACK	2011	1	10			1	10
15	SPRINGCURL AGNETA	2005	1	10	1	1	1	10

Taulukko 3. 15 eniten pentuja saaneet jalostusnartut aikavälillä 2005-2015.

Käytetyt koirat ovat toisilleen sukua. Suomessa paljon käytetty narttu Caballus La Gala (30 pentua) esiintyy 9 vuosina 2005 - 2015 käytetyimpien koirien listalla olevan koiran sukutaulussa. Useimmilla se on 3-5. polvessa. Käytetyimpien koirien sukulaisuudet on kuvattu alla olevassa listassa.

Caballus Zimzalabimin jälkeläiset:

Juhellus President

Juhellus Rhapsody in Black

Lisäksi Caballus Zimzalabim on Caballus Electric Slamin isoisä.

Caballus Oscarin jälkeläiset:

Juhellus Little Mermaid

Caballus Waterproof

Lisäksi Caballus Oscar on Caballus Electric Slamin puoliveli isän puolelta ja Summerwind's Nordic Delightin sekä Juhellus Rhapsody in Blackin isoisä. Caballus Fair Dinkum on Caballus Oscarin isoisä.

Häämörin Rosary ja Rekyyli ovat sisaruksia.

Cimramin Fontana on Miamba Baregan ja Springcurls Persuasionin jälkeläinen.

Caballus Qantana Mera ja Caballus Que Sera ovat sisarukset. Juhellus Key to Caballus on Caballus Que Seran tytär.

Kiharakarvaisten noutajien populaatio on maailman laajuisestikin pieni. Myös tehollinen populaatiokokoo on pieni, muutamilla uroksilla (muun muassa Darelyn Rifleman, Oakleigh Oberon at Kelsmere) on ollut historiassa erittäin suuri vaikutus rodunjalostuksessa.

Keskimääräinen sukusiitosaste vuosina 2005-2015 rekisteröidyillä yhdistelmillä on Koiranetin mukaan 4,23. Koska se lasketaan esimerkiksi tuontikoirien aiheuttaman puutteellisen sukupolvitiedon mukaan, luku on aliarvio todellisesta tilanteesta.

Sukusiitosaste tai -prosentti on todennäköisyys sille, että satunnaisesti valittu geenipari sisältää geenistä kaksi samaa alleelia (versiota), jotka ovat molemmat peräisin samalta esivanhemmalta. Saman esivanhemman tietty alleeli on siis tullut koiralle sekä isän että emän kautta. Tällainen geenipari on homotsygoottinen ja identtinen. Ilman sukusiitosta suurin osa yksilöiden geenipareista on heterotsygoottisia, jolloin haitalliset, resessiiviset alleelit pysyvät vallitsevan, normaalin alleelin peittäminä.

Koiran sukusiitosaste on puolet sen vanhempien välisestä sukulaisuussuhteesta. Isä-tytär -parituksessa jälkeläisten sukusiitosaste on 25 %, puolisisarparituksessa 12,5 % ja serkusparituksessa 6,25 %. Sukusiitos vähentää heterotsygoottisten geeniparien osuutta jokaisessa sukupolvessa sukusiitosasteen verran, joten esimerkiksi puolisisarparituksessa jälkeläisten heterotsygotia vähenee 12,5 %. Myös todennäköisyys haitallisten resessiivisten ongelmien esiintuloon on puolisisarparituksessa 12,5 %.

Koirilla on rotuja muodostettaessa käytetty runsaasti sukusiitosta. Sukusiitoksella pyritään tuottamaan tasalaatuisia ja periyttämisvarmoja eläimiä. Jos huonot alleelit esiintyvät kaksinkertaisina sukusiitoksen ansiosta, niin mikseiivät hyvätkin. Toisaalta sukusiitettykin eläin siirtää vain puolet perimästään jälkeläisilleen, jolloin edulliset homotsygoottiset alleeliyhdistelmät purkautuvat. Lisäksi jokainen yksilö kantaa perimässään useita haitallisia alleleleja, joiden todennäköisyys tulla esiin jälkeläisissä kasvaa sukusiitoksen myötä, joten turvallisia sukusiitosyhdistelmiä ei ole.

Tutkimuksissa on todettu sukusiitoksen haittavaikutusten alkavan näkyä eläimen sukusiitosasteen ylittäessä 10 %. Silloin todennäköisyys hedelmällisyyden ja elinvoiman heikkenemiseen kasvaa, ja nähdään esimerkiksi lisääntymisvaikeuksia, pentukuolleisuuden nousua, pentujen epämuodostumia, vastustuskyvyn heikkenemistä sekä tulehdus- ja allergia-alttiutta. Ilmiötä kutsutaan sukusiitostaantumaksi. Jos sukusiitosaste kasvaa hitaasti monen sukupolven aikana, haitat ovat pienemmät kuin nopeassa sukusiitoksessa eli lähisukulaisten yhdistämisessä.

Sukusiitosasteen suuruus riippuu laskennassa mukana olevien sukupolvien määrästä, joten vain sellaisia sukusiitosasteita voi verrata keskenään, jotka on laskettu tismalleen saman taustainfon perusteella. Jalostuksessa suositellaan neljän-viiden sukupolven perusteella lasketun sukusiitosasteen pitämistä alle 6,25 %.

Kiharakarvaisten noutajien rekisteröintimäärät ovat valitettavasti laskeneet jonkin verran eri puolilla maailmaa. Rodun kotimaassa Englannissa kiharakarvaisia noutajia rekisteröidään vuosittain vajaa 100 kappaletta. Muita merkittäviä harrastajamaita Suomen lisäksi ovat Ruotsi (30-50 rekisteröintiä/vuosi), Australia (noin 100 rekisteröintiä vuodessa) ja Yhdysvallat (reilut 100 rekisteröintiä vuodessa). Lisäksi rotu on kasvattanut suosiotaan monissa Keski-Euroopan maissa. Muun muassa Saksassa, Sveitsissä ja Hollannissa kiharaharrastus on pientä mutta aktiivista.

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Australia	104	85	99	67	101	128	87	89	101	
Hollanti	18	12	6	27	14	13	39	12		
Iso-Britannia	157	100	115	95	61	62	71	118	77	66
Norja	18	8	0	13	0	0	0	8	6	0
Ruotsi	70	84	40	35	64	26	45	36	26	42
Saksa	7	10	0	11	15	9	11	15	42	
Tanska	23	22	1	8	5	12	10	11	13	16
Viro	0	10	0	0	7	0	1	8	0	0

Taulukko 4. Rekisteröintimääriä eri maissa vuosina 2006-2015

Yli 100 kiharakarvaista noutajaa on testattu perimän kattavalla MyDogDNA-tutkimuksella heinäkuuhun 2016 mennessä. Kiharakerho kustansi vuoden 2014 maailmanseminaarin yhteydessä tutkimukseen 32 valittua, eri sukuista koiraa. Suurin osa tutkituista koirista oli suomalaisia, mutta ne kattoivat monia eurooppalaisia linjoja. Näytteet pyydettiin myös muutamalta australialaiselta sekä yhdysvaltalaiselta koiralta. Lisäksi useat omistajat ovat tutkituttaneet koiransa itse joko seminaarin monimuotoisuuskartoituksen yhteydessä tai myöhemmin.

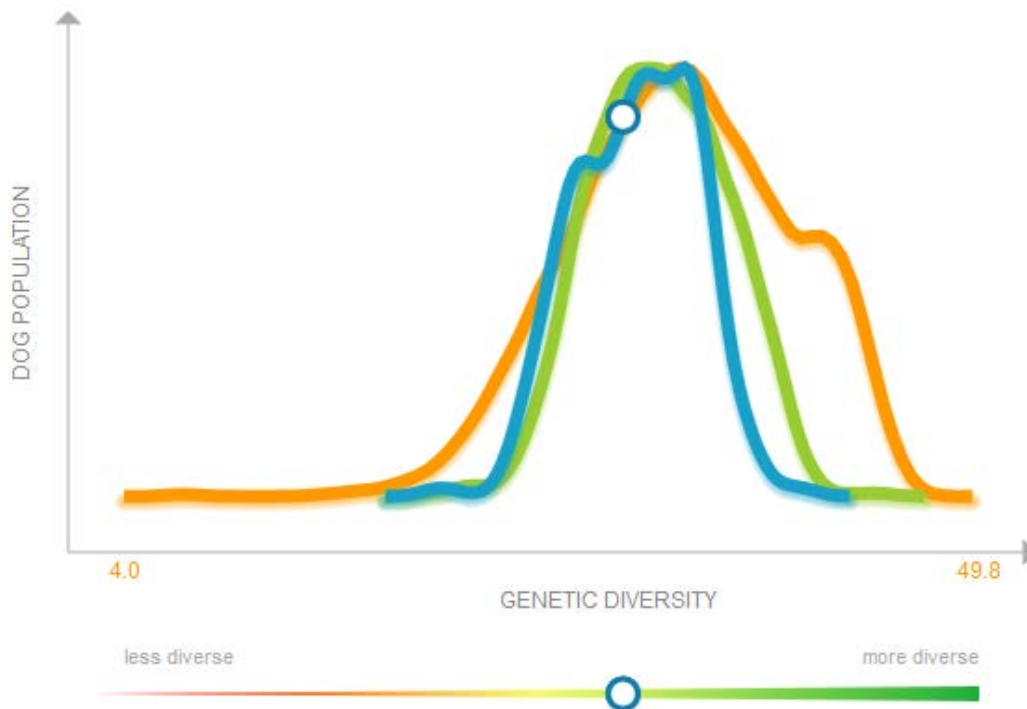
Seminaarin yhteydessä elokuussa 2014 Hannes Lohi totesi, että kiharakarvaisten noutajien tilanne monimuotoisuuden suhteen on huolestuttava, vaikka onkin muihin noutajiin verrattuna kohtuullinen. Testattujen koirien määrä ei silloin vielä ollut kovin merkittävä, mutta tässäkin otoksessa testattiin monia eri sukuja. Lohi totesi, että eri maista ei näytä saatavan merkittävästi uutta verta rotuun.

Kiharakarvaisten noutajien monimuotoisuuden mediaani oli tuolloin 26,6 prosenttia, kaikkien noutajien 26,1 prosenttia. Heinäkuussa 2016 kiharoiden mediaani on 32,3 %, kaikilla noutajilla 33,3 % ja kaikilla koirilla 34,6 %.

Perimän monimuotoisuudella tarkoitetaan yksilön perimässä esiintyvien geenimuotojen kirjoa sekä eriperintäisyysastetta eli sitä, kuinka suuressa osassa perimää yksilö on heterotsygoottinen. Heterotsygoottisuus tarkoittaa sitä, että yksilö on perinyt erilaisen geenimuodon kummaltakin vanhemmaltaan.

Testi mittaa koiran monimuotoisuuden useasta tuhannesta perimän kohdasta. Monimuotoisuus lasketaan niiden kohtien perusteella, joissa koira on hetero-

tsygootti, ts. kohdista, joissa se on perinyt erilaisen alleelin sekä emän että isän puolelta.

Kuva 2. Tutkimus paljastaa koirasta sen heterotsygotiaprosentin lukuarvona. Lisäksi perimän monimuotoisuutta havainnollistetaan kuvaajalla. Tutkittu koira on merkitty oman rotunsa viivalle pallona. Mitä enemmän oikealle koiraa kuvaava pallo sijoittuu kuvassa, sitä monimuotoisempi koira on perimältään.

4.2 Luonne ja käyttäytyminen sekä käyttöominaisuudet

Kiharakarvainen noutaja kuuluu noutavana lintukoirona FCI:n roturyhmään 8 ja sitä käytetään pienriistan talteenottoon. Alkuperäisessä tehtävässä tarvittavia ominaisuuksia voidaan testata rodunomaisissa kokeissa, koemuodot ovat noutajien taipumus- ja metsästyskokeet.

Alkuperäisen tehtävänsä lisäksi kiharakarvaiset noutajat ovat Suomessa perhe- ja harrastuskoiria. Alkuperäisessä tehtävässä vaaditut ominaisuudet ovat samoja, joiden ansiosta kiharat ovat erinomaisia ”moderneissa” (esim. agility, VEPE, TOKO) tehtävissään. Tämän vuoksi on erittäin tärkeää, että jalostukseen käytetään alkuperäisessä työssä menestyviä koiria.

4.2.1 Rotumääritelmän maininnat luonteesta ja käyttäytymisestä sekä rodun tarkoituksesta

Rotumääritelmä määrittelee kiharakarvaisen noutajan käyttötarkoituksen lyhyesti ja ytimekkäästi ”noutaja”. Käyttäytymistä ja luonnetta rotumääritelmä kuvaa: ”Älykäs, rauhallinen ja luotettava. Rohkea, ystävällinen, itsevarma ja itsenäinen. Saattaa vaikuttaa pidättyväiseltä.”

4.2.2 Luonne ja käyttäytyminen päivittäistilanteissa

Subjektiiivisesti arvioiden koirien luonne on parantunut 80-luvulta, nykyisin koirat ovat avoimempia ja sosiaalisempia kuin aikaisemmin.

Arkipäiväisissä tilanteissa valtaosa kiharakarvaisista noutajista on rotumääritelmän mukaisesti älykkäitä, rauhallisia, luotettavia sekä rohkeita, ystävällisiä, itsevarmoja ja itsenäisiä. Kiharan pidättyväisyys näkyy tyypillisimmillään siinä, että se tervehtii vieraat, mutta ei jaksakaan kiinnostua heistä pidempään. Rodulla on myös vahtimis- ja suojeluviettiä, mutta silti koirat eivät ole lainkaan aggressiivisia. Vahtimis- ja suojeluvietin vuoksi koirat on sosiaalistettava hyvin pentuna ja peruskoulutuksesta on huolehdittava. Työskennellessään kihara on kestävä ja sitkeä.

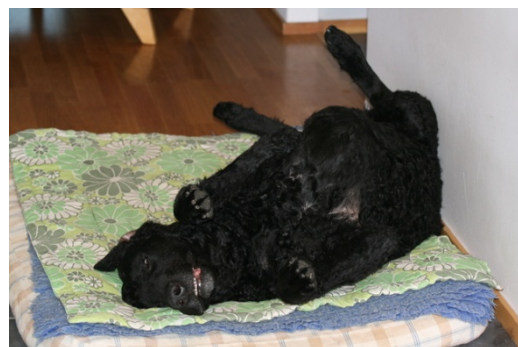
Ihannetapauksessa kiharakarvainen noutaja hermorakenteeltaan vahva koira, joka ei ole missään tapauksessa arka. Ihmisiä ja toisia koiria kohtaan kiharakarvainen noutaja on sosiaalinen olematta kuitenkaan yli-innostunut. Uroksien ei tarvitse pitää vieraista uroksista, mutta niitä tulee sietää.

Luonnetesti

Kiharakarvaisen noutajan toimintakyvyn tulee olla hyvä eli sen tulisi helposti voittaa pelkonsa ja uskaltaa toimia haluamallaan tavalla kohdatessaan oudon ja tuntemattoman asian. Kihara ei saa olla terävä koira vaan sen terävyyden tulisi olla pientä tai kohtuullista. Tilanteen rauhoittuessa hyökkäyshaluja ei saa jäädä jäljelle. Myös puolustushalun tulee olla pieni tai kohtuullinen ja hillitty.

Taisteluhalu on leikki- ja työntekohalua, joka ilmentää toimintatarvoa. Kiharan taistelutahdon tulee olla suuri tai kohtuullinen.

Ihannekihara hallitsee hermonsa hyvin eli sietää epämiellyttäviä ja uhkaavia tilanteita sekä palautuu niiden aiheuttamasta jännityksestä. Ihanteellinen hermorakenne on tasapainoinen. Kovuudeltaan kihara saa olla hieman pehmeä tai kohtuullisen kova. Vaikka kova koira unohtaakin epämiellyttävät asiat ja tilanteet nopeasti, koiran koulutuksen kannalta liiallinen kovuus ei aina ole eduksi.

Temperamentiltaan kihara on rauhallinen koira. Luonnetestissä kihara arvioidaan arvostelulla kohtuullisen vilkas. Luoksepäästävydestä kiharan kuuluu saada maininta hyväntahtoinen, luoksepäästävä ja avoin eikä metsästyskoira-rotu luonnollisestikaan saa olla laukausaltis tai laukausarka.

KoiraNetin mukaan yhteensä 103 vuosina 1991 – 2014 syntynyttä kiharakarvaista noutajaa on osallistunut luonnetestiin. Lemmikkialstojen luonnetestien tulostilauksissa on mukana testatut koirat vuodesta 2002 eli 95 eri koira. Näistä uroksia on 57 ja narttuja 38. Niiden saamat tulokset on esitelty taulukossa 5.

	+3	+2	+1	-1	-2	-3
Toimintakyky	-	20 %	65 %	14 %	-	-
Terävyys	27 %	1 %	71 %	-	-	-
Puolustushalu	38 %	2 %	43 %	15 %	-	-
Taisteluhalu	4 %	61 %	1 %	31 %	1 %	1 %
Hermorakenne	-	28 %	70 %	1 %	-	-
Temperamentti	24 %	70 %	5 %	-	-	-
Kovuus	41 %	-	52 %	-	6 %	-
Luoksepäästävyys	77 %	17 %	-	2 %	-	-

Taulukko 5. Luonnetestattujen kiharakarvaisten noutajien saamien arvosanojen jakauma.

Luonnetestatuista kiharoista lähes kaikki ovat saaneet terävyydestä +1 (pieni ilman jäljelle jäävää hyökkäyshalua) tai +3 (kohtuullinen ilman jäljelle jäävää hyökkäyshalua), vain yksi koira sai arvosanan +2 (suuri ilman jäljelle jäävää hyökkäyshalua). Hermorakenteeltaan vähän hermostunut (-1) oli kaksi koira, muilla arvosana on +1 tai +2. Luoksepäästävydessä tavallisin arvosana on +3 (hyvääntahtoinen, luoksepäästävä, avoin). Kaksi koira on saanut arvosanaksi -1a (selvästi pidättyväinen, ei yritä purra), loput ovat olleet luoksepäästäviä ja hieman pidättyväisiä (+2). Luonnetestitulosten mukaan tyypillinen kihara on hieman pehmeä tai kohtuullisen kova.

Osittain luonnetesti antaa tietoa ominaisuuksista, joihin ei ole ollut ainakaan tähän mennessä erityistä tarvetta kiinnittää huomiota kiharakarvaisten noutajien jalostuksessa. Kokonaisuudessa testi kuitenkin antaa koirien ominaisuuksista tietoa, jota voidaan käyttää hyväksi tarkasteltaessa rodun kokonaistilaa ja suunniteltaessa jalostusyhdistelmiä.

MH-luonnekuvaus

Myös MH-luonnekuvaus antaa tietoa koirien käytöksestä erilaisissa tilanteissa. Ruotsalainen Kenth Svartberg on käyttänyt väitöskirjassaan aineistona eri

rotuisten koirien MH-tuloksia ja todennut, että palveluskoirakokeissa ja lintukoirien metsästyskokeissa hyvin menestyneet koirat ovat rohkeita, leikkisiä, sosiaalisia ja halukkaita saalistamaan. Leikkihalua, pelottomuus tai uteliaisuus, aggressiivisuus, sosiaalisuus ja saalistamishalukkuus ovat viisi koiran persoonallisuuspierrettä, joita MH-luonnekuvauksessa tarkastellaan.

MH-luonnekuvauksissa kiharakarvaiset noutajat ovat käyneet vuodesta 2009 alkaen. Tähän mennessä on kuvattu 71 kiharakarvaista noutajaa. MH-luonnekuvauksissa koira ei arvioida hyväksi tai huonoksi vaan kuvaillaan sen osoittamaa käytöstä mahdollisimman objektiivisesti. Kuvauksesta jokainen koira saa lomakkeen, jossa sen käytöstä arvioidaan yhdestä viiteen -asteikolla. Yhteensä arvioitavia kohtia on 33 kappaletta.

Ihanneprofiilin mukaan kihara on avoin, mutta voi olla hieman varauksellinen eli pidättyväinen vieraita ihmisiä kohtaan. Kihara tykkää leikkimisestä ja taisteleekin jonkin verran. Tyypilliseen tapaan kihara osaa rauhoittua, kun mitään ei tapahdu. Se on kiinnostunut ympäristöstään ja on melko utelias eri asioita kohtaan, mutta jos ihminen on kyseessä niin silloin lievä varauksellisuus saattaa näkyä toiminnassa.

Oleellista on muistaa, että pidättyväisyys ja arkuus ovat kaksi eri asiaa. Pidättyväisyys on sitä, ettei koira vaan välitä tai halua vierasta ihmistä ”omalle henkilökohtaiselle alueelleen” ja arkuus sitä, että koira pelkää. Rohkea ja itsevarma koirakin voi olla pidättyväinen ihmistä kohtaan.

Vaikka kihara voi kokea joitakin asioita, kuten etäleikkijän, aaveet ja yllätyksessä äkillisesti nousevan haalarin, uhkaaviksi, se ei kuitenkaan yllättävissä tilanteissa säikähdä kovasti, eikä sillä ole pelkoja. Uhkaankin kihara vastaa osoittamalla yksittäisiä uhkauseleitä, varsin hillitysti siis. Ihanteellinen kihara myös palautuu nopeasti. Sillä voi kuitenkin olla myös hieman pehmeyttä. Hieman pehmeä koira on helpommin koulutettavissa kuin kova koira.

Laukauksiin kihara suhtautuu metsästyskoiralle tyypillisellä tavalla. Niille on tavallista reagoida 3 tai 4 tavalla eli laukauksesta kiinnostutaan, ne voittavat muun tekemisen. Myös 1 ja 2 ovat täysin sallittuja tapoja reagoida laukaukseen. Ainoastaan 5 on ei-toivottu, sillä sen koira saa osoittaessaan pelkoa.

Ihanneprofiilissa (liite 2) on merkitty toivotut ja sallitut käyttäytymistavat sekä ei-toivotut reaktiot.

Kiharakarvaisten noutajien MH-luonnekuvauksessa esittämä käyttäytyminen on hyvin usein ihanteen mukaan toivottua tai sallittua.

MH-kuvauksen ensimmäisessä osassa eli kontaktissa testinohjaaja ottaa tallittimen ja kulkee koiran kanssa 10 metrin päähän ja takaisin. Lisäksi vieras ihminen käsittelee koira ja tarkastaa sen hampaat. Käytännössä kaikki kiharakarvaiset noutajat tervehtivät toivotulla tavalla eli ne ottavat kontaktia ihmiseen tai vastaavat siihen. Vain yksi koira hyväksyy kontaktin vastaamatta siihen ja toinen koira oli kontaktinotossa mielitelevä, hyppivä tai vinkuva.

Reilut 70 % koirista lähti testinohjaajan mukaan mutta eivät olleet kiinnostuneita hänestä (yhteistyö). Koirista 80 % hyväksyi käsittelyn. Osa koirista otti käsittelyn aikana kontaktia testinohjaajaan. Pääosin loput koirista väistivät tai hakivat tukea ohjaajasta käsittelyssä, yksi koira on saanut ei-toivotun maininnan käsittelyn torjumisesta ja kaksi koira vastasi liioitellulla kontaktilla.

Ensimmäisessä leikissä testinohjaaja ja koiran ohjaaja heittelevät narulelua toisilleen. Tässä katsotaan, tarttuuko koira esineeseen sekä kuinka innokkaasti koira siihen tarttuu. Tämän jälkeen testinohjaaja leikkii koiran kanssa, jolloin tarkkaillaan koiran puruotetta ja taistelutahtoa. Lähes 80 % koirista osoitti kiharakarvaiselle noutajalle toivottavaa leikkihalua, 72 % tarttui toivotulla tavalla esineeseen ja 63 %:n puruote ja taistelutahto oli toivottu.

Takaaajo ja tarttuminen -osiossa testataan koirien halua ajaa takaa liikkuvaa esinettä, viehettä, ja tarttua siihen. Vieheen veto tehdään kaksi kertaa. Kiharakarvaisten noutajien reaktiot vieheeseen ovat vaihtelevia. Osa ei aloita takaa-ajoa ollenkaan, kun toiset taas etenevät kovalla vauhdilla päämäärähakuisesti vieheelle ja kaikkea siltä väliltä.

Aktiviteettitaso kuvaa koiran reaktioita tilanteessa, missä ei ole toimintaa. Koiranohjaaja seisoo paikoillaan kolme minuuttia. Koira on hihnassa ja sitä tarkkaillaan, kuinka aktiivinen tai rauhaton se on. Kiharoista 80 % käyttäytyy tässä osiossa joko toivotusti tai sallitusti eli ovat tarkkaavaisia ja rauhallisia tai niillä on korkeintaan yksittäisiä toimintoja.

Etäleikissä kuvataan koiran kykyä yhteistyöhön vieraan henkilön kanssa välimatkan päässä ohjaajasta. Avustaja on aluksi pukeutunut oudosti sekä liikkuu erikoisella tavalla. Lopussa avustaja muuttuu normaaliksi, jolloin koira päästetään irti ja kuvataan, mitä koira tekee: meneekö se etäleikkijän luokse ja leikkiikö etäleikkijän kanssa. Kiharakarvaiset noutajat ovat yleensä kiinnostuneita avustajasta, seuraavat hänen toimintaansa. Vaikka uteliaisuudessa löytyy koko käyttäytymisvaihtoehtojen kirjo, varsin tavallista on, ettei kiinnostus kannan niin pitkälle että koira saapuisi avustajan luo. Tämän vuoksi vain 1 % koirista osoitti toivottua leikkihalua tässä osiossa. Lähes kaikki (92 %) käyttäytyvät etäleikissä uhkan suhteen toivotulla tavalla eli eivät osoita uhkauselkeitä.

Yllätyksessä tarkoituksena on selvittää koiran valmiutta toimia yllättävässä tilanteessa. Haalarit vedetään ylös maasta äkillisesti 3 metrin päässä koirasta ja samalla ohjaaja päästää hinnan kädestään.

Osiassa seurataan pysähtyykö tai pakeneeko koira sekä sen reaktioita haalareita kohtaan. Lisäksi koiran kanssa kuljetaan haalareiden ohi pari kertaa ja tarkkaillaan koiran reaktioita, jääkö sille pelkoa tai kiinnostusta haalaria kohtaan. Kaksi kolmasosaa kiharakarvaisista noutajista käyttäytyy haalarin noustessa toivotulla tavalla eli kyykistyy ja pysähtyy tai väistää kääntämättä katsetaan haalarista. Voimakkaat pelko- ja pakoreaktiot eivät ole tyypillisiä. Kiharakarvaiset noutajat (94%) eivät koe haalareita uhkaavina tai esittävätkä korkeintaan yksittäisiä uhkauseleitä. Kolmasosa menee haalarin luo toivotulla tavalla ilman ohjaajan apua. Haalareiden ohituksessa suurin osa koirista ei reagoi niihin enää ollenkaan.

Ääniherkkyydessä kuvataan koiran reaktiota yllättävään ääneen. Koirakko ohittaa räminälaitteen 1-1,5 metrin etäisyydeltä. Ohjaaja päästää irti taluttimesta yllättävän kovan äänen kuuluessa ja kääntyy räminälaitetta kohti. 77 % kiharoista reagoi räminään toivotulla tavalla eli samoin kuin haalarilla, väistävät kääntämättä katsettaan tai pysähtyvät ja kyykistyvät. Räminälaitteen luo yli puolet koirista menee ilman ohjaajan apua. Räminän jälkeen 76-77 % koirista suhtautuu toivotusti jäljelle jäävään kiinnostukseen ja pelkoon eli ei juurikaan osoita niitä.

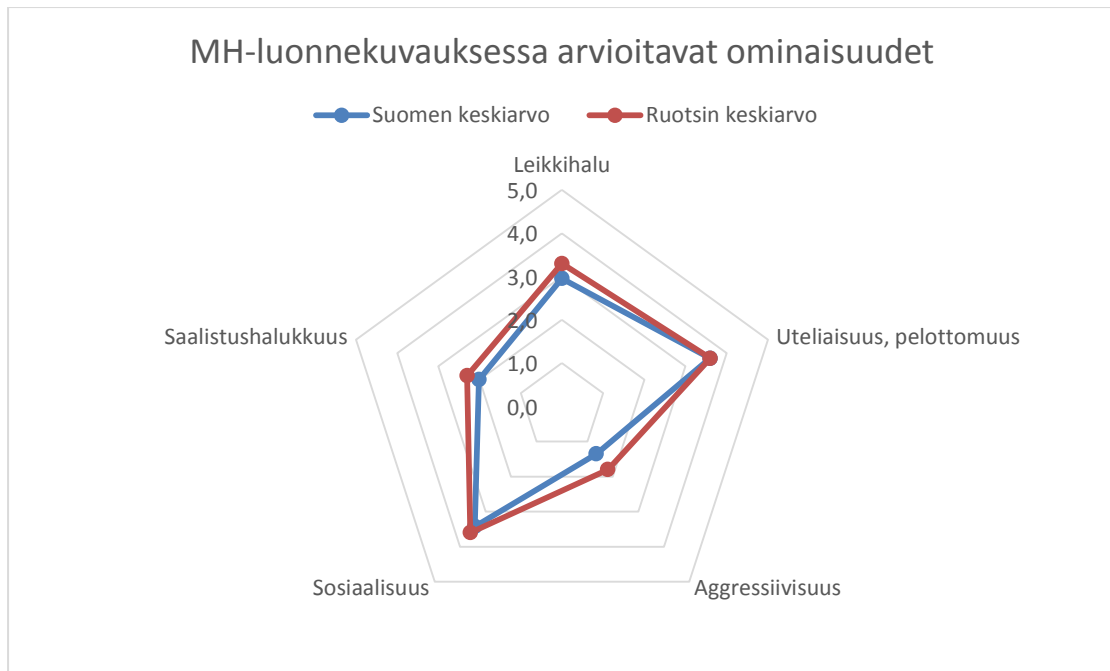
Aaveet-osuudessa kuvataan koiran reaktiota uhkaavien, liikkuvien kohteiden edessä, jotka hitaasti lähestyvät koiraa. Valkokaapuiset aaveet, joille on maalattu mustarenkaiset pyöreät silmät ja suu, lähestyvät vuorotellen hitain liikkein koirakkoa. Koiran reaktioita seurataan aaveiden lähestyessä. Samalla tarkkaillaan sitä, miten koira selvittää tilanteen kun uhka poistuu aaveiden kääntäessä selän koiralle. Kiharoille sallitaan useiden hillittyjen uhkauseleiden esittäminen ja sallittua on myös se, ettei koira lainkaan osoita uhkauseleitä. Toivotuin reaktio on näyttää yksittäisiä uhkauselkeitä. 92 % kiharoista käyttäytyy aaveilla rotumääritelmän mukaisesti.

Aaveiden lähestyessä toivottavaa on, että kiharakarvainen noutaja on ohjaajan edessä tai sivulla, eikä näin osoita pelkoa. 41 % koirista käyttäytyy näin. Toivottavaa on, että kihara menee itsenäisesti ilman ohjaajan apua selvittämään aaveet. Koirista 23 % toimii näin. 85 % koirista ottaa aaveihin kontaktia toivotulla tavalla eli ottaa sen itse.

Lopun leikissä tarkkaillaan, ovatko koiran reaktiot muuttuneet ensimmäistä leikistä, kun sitä on kuormitettu kuvauksen aikana. Tavoite on, että koira leikkii samoin kuin alussa. Toivotulla tavalla leikkivien koirien osuus laskee hieman jälkimmäisessä leikissä, noin puolet leikkii toivotusti tässäkin osiossa.

Lopuksi kuvataan koiran reaktiota sen kuullessa laukauksia. Koira testataan sen ollessa aktiivinen ja passiivinen. Kaksi laukausta ammutaan 9 mm starttipistoolilla noin 20 metrin päässä koirakosta ampujan ollessa piilossa. Aktiivisessa osuudessa koira leikkii vapaana ohjaajansa kanssa. Passiivisessa osiossa koira seisoo pitkässä taluttimessa ilman käskyä. 46 % koirista reagoi laukaukseen toivotuimmalla mahdollisilla tavalla. Käytännössä kaikki muutkin ovat käyttäytyneet sallituilla tavoilla, vain yksi on pelännyt ampumista.

Rodun luonne-eroista maiden välillä ei ole juurikaan saataville tietoa. Kiharakarvaisten noutajien luonteita ja käytöstä ei monessakaan maassa arvioida yhtä kattavasti kuin Suomessa. Metsästyskokeistakaan ei esimerkiksi Iso-Britanniassa tallenneta arvosteluja. Ruotsin MH-luonnekuvauksissa saadut tiedot ovat vertailukelpoisia suomalaiseen populaatioon, sillä kuvaus suoritetaan molemmissa maissa käytännössä samoin. Luonneprofiilit ovat molemmissa maissa rodulla varsin yhtenäiset (kuva 3).

Kuva 3. MH-luonnekuvattujen kiharakarvaisten noutajien käyttäytyminen eri ominaisuuksissa Ruotsissa (199 koira) ja Suomessa (71 koira).

4.2.3 Käyttö- ja koeominaisuudet

Rotumääritelmä sanoo kiharoiden alkuperäisen käyttötarkoituksen olevan noutaja. Tässä käytössä tarvittavia ominaisuuksia testataan noutajien taipumuskokeessa sekä metsästyskokeissa. Taipumuskokeessa testataan, onko koiralla riittävästi taipumuksia koulutettavaksi pienriistan noutotehtäviin. Säännöt on pyritty laatimaan niin, että koira, jolla on hyvät taipumukset ja perustotelevaisuus, selviytyy kokeesta helposti.

Kaikkien noutajien tehtävänä on toimia metsästyskoirina haavoittuneen ja kuolleen pienriistan talteenotossa. Noutajat ovat monipuolisia koiria, jotka ovat koulutettavissa myös muihin käyttötarkoituksiin kuin metsästyskoiriksi. Tavallisesti noutaja on ensisijaisesti tai ainakin metsästyskäytön ohella perheen seurakoira. Noutajat ovat mukavia perhekoiria osittain samojen ominaisuuksien vuoksi, jotka ovat tärkeitä myös rotujen alkuperäisessä käyttötarkoituksessa (Bucksch & Lindberg 2002, Svartberg 2005, Svartberg 2006). Tämän vuoksi on tärkeää, että jalostusyksilöiden metsästysominaisuudet tunnetaan, vaikka koira ei aktiivisesti käytettäisikään apuna metsästyksessä.

Vuosi	Rek.	osall.	osall.%	NOU1	NOU1%
2015	24	2	8 %	1	4 %
2014	29	11	38 %	6	21 %
2013	32	9	28 %	7	22 %
2012	36	13	36 %	8	22 %
2011	30	9	30 %	5	17 %
2010	20	14	70 %	10	50 %
2009	55	21	38 %	14	25 %
2008	34	9	26 %	7	21 %
2007	59	29	49 %	23	39 %
2006	45	12	27 %	7	16 %
2005	43	19	44 %	14	33 %

rek. = rekisteröityjen pentujen lukumäärä

osall. = taipumuskokeisiin osallistuneiden koirien lukumäärä

osall.% = taipumuskokeisiin osallistuneiden koirien osuus ko. vuonna syntyneistä koirista

NOU1 = hyväksytysti kokeen suorittaneiden koirien lukumäärä

NOU1% = hyväksytysti kokeen suorittaneiden koirien osuus ko. vuonna syntyneistä koirista

Taulukko 6. Taipumuskokeeseen osallistuneet koirat syntymävuoden mukaan

Taulukko 6. kertoo vuosittain syntyneiden koirien määrät, kuinka moni niistä on osallistunut noutajien taipumuskokeeseen ja kuinka moni on läpäissyt kokeen.

Yleensä taipumuskokeeseen osallistutaan koiran ollessa suhteellisen nuori. Noin kolmannes kiharakarvaisista noutajista osallistuu taipumuskokeeseen ja 20 prosenttia populaation koirista läpäisee sen.

Taipumuskoe

Kiharakerhon tulostulokirjojen mukaan vuosina 2009 – 2014 kiharakarvaisilla noutajille oli 187 starttia noutajien taipumuskokeissa. Niissä käyneet koirat ovat sosiaaliselta käyttäytymiseltään ideaaleja noutajia. Sen vuoksi yhtään kiharakarvaista noutajaa ei ole hylätty taipumuskokeissa.

Kasvattajilta ja kiharoiden kanssa metsästäviltä ja nome-kokeissa käyviltä kysyttäessä uimahaluttomuus nousee yhdeksi kiharan ongelmista käyttökoirana. Monet koirat hakevat sopivaa kohtaa veteen menoon tai miettivät, voiko tehtävän ratkaista muulla tavoin kuin uimalla. Tämä arvio saa vahvistusta myös koepöytäkirjoista, sillä monissa arvosteluissa mainittiin koiran menevän veteen varovasti tai epäröiden. 13 koira on hylätty taipumuskokeessa uimahalun puutteen vuoksi.

Muutama kiharoita metsästyskokeisiin kouluttaneista mainitsee riistankäsittelyn olevan osalla koirista hankalaa. Jotkut koirat eivät luontaisesti poimi riistaa suuhunsa spontaanisti vaan se täytyy opettaa niille. Jotkut koirista puolestaan käsittelevät riistaa kovakouraisesti, jolloin se rikkoontuu.

Molemmat ominaisuudet näkyvät taipumuskoetuloksia tarkasteltaessa. Taipumuskoesuorituksista lähes 42 prosentissa joko noutohalu, nouto-ote tai molemmat oli hylätty eli koira osoitti hylkääviä virheitä riistankäsittelyssä.

Tavallisin virhe taipumuskokeissa on, että koira jättää hakualueen varikset noutamatta. Monesti koirat kyllä tekevät hakua ja etsivät kaikki riistat, mutta eivät ota niitä suuhun ja tuo ohjaajalleen.

Noutajan tulee tarttua riistaan empimättä ja oma-aloitteisesti. Muutamia ohjaajan kehotuksia tai tuomarin apua voidaan sallia eri riistalajeilla taipumuskokeessa. Koiran on kuitenkin noudettava kaikkia riistalajeja.

Toinen valitettavan tavallinen virhe varisten hylkimisen kanssa on varisten rikkominen. Noutajien ote riistoista pitää olla pehmeä, tasapainoinen ja varma. Pallottelu riistaa vahingoittamatta tai pinnallinen ote on hyväksyttävissä taipumuskokeessa. Riistan vahingoittaminen, riistan päällä kieriminen tai liiallinen leikittely riistan kanssa ovat hylkääviä ominaisuuksia. Muissa tehtävissä kuin hakuruudussa riistan rikkominen on selvästi harvinaisempaa.

Myös lokin ja kanin kanssa muutamat koirat kieltäytyivät oma-aloitteisesta noudosta tai noudosta kokonaan.

Ominaisuus	Hyväksytty	Hylätty	Arvostelematta / ei tiedossa
Sosiaalinen käyttäytyminen	176	0	11
Uimahalu	162	13	17
Hakuinto	108	39	38
Noutohalu	127	45	25
Nouto-ote	137	33	20
Palauttaminen	139	32	17
Reagointi laukaukseen	162	4	17

Itseluottamus ja aloitekyky (/Jäljestäminen)	97	16	63
Yhteistyö	159	8	19
Yleisvaikutelma	63	113	32

Taulukko 7. Eri ominaisuuksien arvostelun jakauma vuosina 2009-2014 taipumuskokeissa käyneillä kiharakarvaisilla noutajilla.

Itseluottamus ja aloitekyky -kohtaa arvioidaan jäljestämisen lisäksi läpi koko kokeen. Riittävä itseluottamus näkyy esimerkiksi siinä, että koira noutaa veneestä heitetyn lokin tai etenee hakualueen kaukaisimmille riistoille saakka vaikka näköyhteys ohjaajaan katkeaa. Tämän vuoksi arvostelulomakkeen kahdeksas kohta saattaa olla hylätty, vaikka koira ei olisi edes päässyt jäljelle saakka. Toisaalta monet tuomarit jättävät useissa tapauksissa itseluottamuksen ja aloitekyvyn arvostelematta, mikäli eivät saa niistä riittävää näyttöä ongelmien ilmetessä nopeasti.

Itseluottamuksen kanssa kiharoilla ei taipumuskoetulosten valossa ole ongelmia. Saman huomion moni harrastaja on tehnyt arkielämässäänkin, yleensä kihara "tietää" miten hommat kannattaa hoitaa.

Noutajien metsästyskoe ja working test

Noutajien taipumuskokeen lisäksi rodunomaisia taipumuksia testataan noutajien metsästyskokeissa (NOME) sekä working testissä eli wt-kokeissa. Voidakseen osallistua metsästys- tai wt-kokeen on koiran suoritettava hyväksytysti taipumuskoe. Wt-kokeessa käytetään noutoesineitä eli dameja, nomekokeissa riistaa. Noin puolet taipumuskokeen läpäisseistä kiharakarvaisista noutajista jatkaa metsästyskokeisiin.

	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006
VOI1		2	1			1	1	2	3	1
VOI2		2			3		1	7	4	4
VOI3	1	1	2		3	2	4	2	4	5
VOI0	6	4	7		6	15	8	8	12	7
VOI-	1				1			3	1	1
VOI yht.	8	9	10		13	18	14	22	24	18
AVO1	1	1	1	1	1	3		1	3	
AVO2		1		2	7	2		2	2	
AVO3		4	1	6	5	9		6	3	4
AVO0	2	4	3	6	12	6	1	5	6	1
AVO-		3	1		4	1		2	5	1
AVO yht.	3	13	6	15	29	21	1	16	19	6
ALO1	2	3	5	2		2	7	2	6	4
ALO2	5	4	12	11	6	3	10	4	5	5
ALO3	8	5	9	18	11	7	5	3	10	7
ALO0	27	12	19	33	33	20	20	23	18	20
ALO-	2	1	6	1	3		4	1	2	1
ALO yht.	44	25	51	65	53	32	46	33	41	37
Yhteensä	55	47	67	80	95	71	61	71	84	61

Taulukko 8. Kiharakarvaisten noutajien noutajien metsästyskokeissa (NOME-B) saavuttamat tulokset.

Suomalaisten kiharakarvaisten noutajien osallistumisaktiivisuus rodunomaisiin kokeisiin on omaa luokkaansa. Muissa maissa aktiivisuus on huomattavasti vähäisempää. Esimerkiksi Ruotsissa ja Norjassa on viime vuosina nome-b-kokeissa käynyt kummassakin maassa 2-3 koiraa.

Muut kokeet ja näyttelyt

Kiharakarvaisia noutajia on osallistunut myös metsästyskoirien jäljestämiskokeisiin (95 koiraa) ja tottelevaisuuskokeisiin (109 koiraa). Lisäksi yksittäiset rodun edustajat ovat osallistuneet myös agilityyn, vesipelastuskokeisiin sekä palveluskoirakokeisiin.

Vuosien 2000 - 2009 näyttelyissä kiharakarvaisille noutajille on kirjattu arvosteluihin 947 luonnemerkintää. Niistä valtaosa oli positiivisia. 69 arvostelussa oli jotain negatiiviseksi tulkittavaa, 10 koiralla oli useampi kuin yksi huomautus. Suurin osa negatiivisista merkinnöistä oli nuorten koirien tottumattomuutta hengessä ”kaipaa vielä itseluottamusta ja kehätottumusta”. Koirista yksi oli saanut laatuarvostelussa EVAn ja neljä hylätyn ei-toivotun käytöksen vuoksi. Näistäkin koirista yhtä lukuun ottamatta kaikki ovat käyneet myöhemmin näyttelyissä ja ovat esiintyneet ilman moitteita luonteesta tai käytöksestä.

Vuosina 2010-2015 kiharakarvaisille noutajille on näyttelyissä annettu laatu-arvosana EVA 4 kertaa käytöksen vuoksi. Jokainen tulos on annettu eri koirille. Osalla syynä oli se, että koirat tarvitsevat lisää itseluottamusta, osalla kyse oli kehätottumuksen puutteesta, sillä ne pomppivat liikkeessä, eivätkä antaneet katsoa hampaista.

Ilmoituksia koiran vihaisesta käyttäytymisestä Kennelliiton tapahtumissa ei ole kiharakarvaisista noutajista tehty.

4.2.4 Kotikäyttäytyminen ja lisääntyminen

Kiharakerho on kerännyt omistajien näkemyksiä koiriensa luonteista terveyskyselylomakkeella edellisellä JTO-kaudella. Tiedossa on 159 koiran vastaukset. Kyselyssä tiedusteltiin, onko koira avoin, ystävällinen, ujo, arka, aggressiivinen, ääniherkkä ja paukkuarka. Lisäksi omistajat saivat kuvailla omin sanoin koiriensa luonteita.

Avoimien vastausten perusteella omistajat kuvailivat koiriaan rehellisesti ja vaikuttavat varsin tyytyväisiltä koiriensa luonteisiin. Seuraavat kaksi vastausta tiivistävät hyvin, minkälaisia olivat tyyppilliset luonnearviot:

”Itsevarma, voimakastahtoinen, kovahko (unohtaa ikävät asiat nopeasti), seurallinen, kiinnostunut kaikesta ja kaikista, äärettömän lapsirakas, pitää myös pienistä kissan- ja koiranpennuista ja suhtautuu näihin hyvin lempeästi. Ovela, vitsikäs, sinnikäs, hyvä näyttelijä, nautiskelija.”

”Vilkas. Avoin, koirasta näkee sen tunteet. Ei aina heti tykkää vieraista, mutta kun saa rauhassa tutustua, niin on välillä liiankin riehakas. Tulee hyvin toimeen toisten koirien kanssa. Hieman itsenäinen.”

Lähes kaikki (152) olivat omistajiensa mukaan ystävällisiä. 20 koira omistaja ei luokitellut avoimeksi ja 24 koira olivat ujoja. Suoranaisesti arkoja oli omistajiensa mukaan 15 koira. Aggressiiviset kiharakarvaiset noutajat ovat terveyskyselyn mukaan pieni vähemmistö, 5 koira. Haukkuherkkiä on kyselyn mukaan 14 ja ääniherkkiä 29. Paukkuaroiksi omistajat määrittivät 13 koira.

KoiraNetin kuolinsyytilastoihin neljän koiran lopetuksen syyksi on merkitty käytöshäiriöt.

Terveyskyselyn mukaan ensimmäinen kiima on nartuilla keskimäärin 9 kuukauden iässä vaihtelun ollessa 6 kuukaudesta 14 kuukauteen. Kiimakierto on tavallisimmin 6-7 kuukauden mittainen, mutta yksittäisillä koirilla juoksujen väli venyi yli vuoteen tai oli lyhyimmillään 4 kuukautta.

Terveyskyselyn ja epävirallisten kasvattajilta saatujen tietojen mukaan kiharanartut synnyttävät yleensä ongelmitta ja hoitavat pentuja hyvin. Myös astutukset sujuvat tavallisesti helposti.

4.2.5 Yhteenveto rodun käyttäytymisen ja luonteen keskeisimmistä ongelmakohdista

Pääsääntöisesti kiharakarvaisten noutajien omistajat ovat tyytyväisiä koiriensa luonteisiin. Subjektiiivisesti arvioiden koirien luonne on parantunut 80-luvulta, nykyisin koirat ovat avoimempia ja sosiaalisempia kuin aikaisemmin.

Arkipäiväisissä tilanteissa valtaosa kiharakarvaisista noutajista on rotumääritelmän mukaisesti älykkäitä, rauhallisia, luotettavia sekä rohkeita, ystävällisiä, itsevarmoja ja itsenäisiä. Rodulla on myös vahtimis- ja suojeluviettiä, jonka vuoksi koirat on sosiaalistettava hyvin pentuna ja peruskoulutuksesta on huolehdittava. Yksittäisiä arkoja tai aggressiivisia on tavattu rodussa.

4.3 Terveys ja lisääntyminen

4.3.1 PEVISA-ohjelmaan sisällytetyt sairaudet

Kiharakarvaisen noutajan Pevisa-ohjelma edellyttää, että pentujen vanhemmista tulee olla lonkkakuvauslausunto ja voimassaoleva silmätarkastuslausunto. Silmätarkastuslausunto ei saa olla 24 kuukautta vanhempi. Alle vuoden ikäisenä tarkastettujen koirien silmätarkastuslausunto on voimassa vain vuoden.

Lonkkanivelen kasvuhäiriö eli ”lonkkavika”, (engl. hip dysplasia, HD) on koirien yleisin luuston/nivelten kasvuhäiriö. Se voidaan määritellä perinnölliseksi lonkkanivelen löysyydeksi. Lonkat ovat syntymähetkellä makroskooppisesti normaali, mutta muutokset alkavat jo pennun ensimmäisten elinviikkojen ai-

kana. Löysyys johtaa reisiluun pään ja lonkkamaljan riittämättömään kontaktiin. Alueelle kohdistuu epänormaalin suuri paine, joka on sitä suurempi mitä pienempi kontaktialue on. Tämä voi johtaa mikromurtumiin ja lonkkamaljan mataloitumiseen. Noin vuoden iässä lantion luutuminen on täydellistä ja lonkkaniveletkin stabiloituvat.

Lonkkanivelen kasvuhäiriö johtaa yleensä nivelrikkoon. Nivelrikon kehittymisen aikatauluun ja tyyppiin vaikuttavat rotukohtaiset ja yksilölliset erot. Lonkkanivelen kasvuhäiriön perimmäistä syytä ei tiedetä, mutta se periytyy tämänhetkisen tutkimustiedon perusteella kvantitatiivisesti eli siihen vaikuttaa useita eri geenejä. Näistä osa on ns. suurivaikutteisia geenejä (engl. major gene). Periytymisaste vaihtelee eri tutkimuksissa välillä 0.1–0.6. Kiharakarvaisille noutajille ei ole laskettu periytymisastetta. Ympäristöllä on vaikutusta kasvuhäiriön ilmiasuun. Useissa tutkimuksissa on todettu runsaan ravinnonsaannin olevan yhteydessä lonkkavikaan. Ruokinta ei aiheuta dysplasiaa, mutta se tuo vian esiin geneettisesti alttiilla koirilla. Tämä pätee myös toisin päin, optimaalisella ruokinnalla lonkkanivelen kasvuhäiriö ei tule näkyviin tai on lievempää. Myös liian raju liikunta kasvuaikana voi pahentaa muutoksia.

Lonkkanivelen kasvuhäiriötä tavataan lähes kaikilla roduilla, niin myös kiharakarvaisilla noutajilla. Oireet voidaan huomata pentuna 3-12 kuukauden iässä, jolloin kipu johtuu löysyyden aiheuttamasta nivelkapselin tulehduksesta tai luukalvon hermojen jännityksestä ja repeämisestä. Oireet voivat vähentyä selvästi tai loppua kokonaan jopa useiksi vuosiksi, kun nivelen ympärille muodostuva sidekudos vähentää nivelen löysyyttä. Toinen oireilevien koirien ryhmä on aikuiset koirat, joiden oireiden syynä on nivelrikko. Nuorilla koirilla oireina voivat olla takajalkojen ontuminen, ”pupuhyppely”, ylösnousuvaikkeudet levon jälkeen, liikkumishaluttomuus ja naksahdeleva ääni kävellessä. Oireet voivat alkaa äkillisesti ja omistaja voi liittää ne johonkin tapaturmaan. Vanhemmilla nivelrikkoisilla koirilla oireet voivat olla epämääräisiä. Oireilu laiteetaan usein vanhenemisen piikkiin. Tyypillisiä oireita ovat takajalkojen ontuminen ja jäykkyys liikkeessä. Lonkkavikainen koira yrittää viedä painoa pois takaosalta, mikä ilmenee kävellessä selkälinjan aaltoiluna ja lantion kiertymisinä. Tämä johtaa myös takaosan lihaskatoon ja etupään lihasten voimistumiseen.

Lonkkanivelen kasvuhäiriön ja siitä johtuvan nivelrikon hoidossa on ruokinnalla keskeinen merkitys. Ylipaino pahentaa oireita ja pelkkä painon pudotus voi helpottaa koiran oloa. Tulehduskipulääkkeitä ja pistoksena tai suun kautta annettavia nivelnesteiden ja nivelruston koostumusta parantavia aineita käytetään yleisesti. Sopiva liikunta pitää lihaksiston kunnossa ja nivelet liikkuvina. Fysioterapiasta ja laserhoidosta voi olla hyötyä. Kirurgisia hoitoja on myös olemassa.

Osa lonkkanivelen kasvuhäiriöstä kärsivistä koirista oireilee. Tiedossa on muutamia kiharakarvaisia noutajia, jotka on jouduttu lopettamaan lonkkavian aiheuttamien ongelmien vuoksi kahdenkymmenen viime vuoden aikana.

Kiharakerho ei ole asettanut lonkkia tai perinnöllisiä silmänsairauksia koskevia rekisteröintirajoituksia. Kennelliiton yleisen jalostusstrategian mukaisesti jalos-

tuskäytön ulkopuolelle tulee jättää koirat, joiden lonkkakuvauslausunto on E. Raja-arvoja ei ole haluttu asettaa peläten sen johtavan siihen, että nämä raja-arvot ylittävät koirat mielletäisiin jalostuksellisesti erityisen arvokkaiksi. Tällöin saatettaisiin unohtaa muut tärkeät asiat, jotka tulee huomioida kiharajalostuksessa. Tähän mennessä raja-arvoille ei ole ollut tarvetta, sillä kasvattajat pyrkivät käyttämään terveitä (A tai B) jalostuskoiria aina kun se vain on mahdollista. Vuonna 2000 tai sen jälkeen syntyneistä koirista 97:lla on Suomessa rekisteröityjä jälkeläisiä. Jalostukseen käytetyistä koirista 12:lla on C-lonkat, yhdellä D-lonkat ja kaikki muut ovat A- tai B-lonkkaisia. Pääsääntöisesti C- ja D-lonkkaisilla koirilla on ollut vain yksi pentue.

Vuosi	Synt.	Tutkittu	A	B	C	D	E
2000	28	79%	50%	5%	23%	23%	0%
2001	38	63%	42%	42%	4%	12%	0%
2002	33	55%	44%	33%	11%	11%	0%
2003	49	55%	30%	30%	37%	4%	0%
2004	61	51%	45%	26%	13%	16%	0%
2005	55	58%	44%	34%	19%	3%	0%
2006	42	57%	25%	29%	38%	8%	0%
2007	79	66%	31%	15%	31%	21%	2%
2008	27	63%	53%	24%	18%	6%	0%
2009	56	61%	38%	32%	21%	9%	0%
2010	24	67%	25%	44%	25%	6%	0%
2011	35	51%	28%	22%	33%	11%	6%
2012	39	51%	55%	20%	10%	15%	0%
2013	32	44%	43%	29%	29%	0%	0%
2014	41	59%	38%	29%	29%	4%	0%
Yhteensä	639	58%	39%	27%	23%	11%	1%

Taulukko 9. Lonkkakuvausten tilasto

Koiranetiin tallennettujen tietojen perusteella silmät on tarkastettu 47 prosentilta viimeisen 10 vuoden aikana syntyneistä kiharakarvaisista noutajista. Suurin osa koirista on ollut terveitä (taulukko 9). Kiharakerho on järjestänyt muutamana vuoden välein maksuttomia silmätarkastuksia vähintään 6-8-vuotiaille koirille vanhuusiässä ilmenevien silmäsairauksien kartoittamiseen. Näissä tarkastuksissa iäkkäiltä koirilta ei ole löydetty perinnöllisiä silmäsairauksia.

Viime vuosien aikana on kiharakarvaisilla noutajilla todettu muutama kaihitapaus. Perinnöllinen harmaakaihi eli hereditaarinen katarakta samentaa silmän linssin osittain tai kokonaan. Tunnettujen muotojen periytymismekanismi on yleensä autosomaalinen resessiivinen, mutta useimpien muotojen periytymismallia ei tiedetä. Sairauden alkamisikä vaihtelee suuresti. Perinnöllinen kaihi on yleensä molemminpuolinen ja johtaa sokeuteen, jos linssien samentuminen on täydellinen. Jos kaihisamentuma jää hyvin pieneksi, sillä ei ole vaikutusta koiran näkökykyyn. Katarakta eli kaihi voi olla perinnöllinen tai ei perinnöllinen, synnynnäinen tai hankittu. Syntymän ja 8 viikon iän välillä todetut kataraktat ovat synnynnäisiä. Esimerkkinä hankitusta kataraktasta voidaan mainita sokeritautiin liittyvä, hyvin nopeasti täydelliseksi kaihiksi kehittyvä katarakta. Muita esimerkkejä hankitusta kaihista ovat esimerkiksi vanhuuden kaihi ja PRA:han liittyvä toissijainen kaihi. Ns. nukleaariskleroosi eli linssin kovettuminen vanhalla koiralla ei ole varsinainen kaihimuutos, vaan normaali

liin ikääntymiseen liittyvä muutos, jossa linssin ydin muuttuu 'opaalinharmaaksi'. Näkökykyyn se ei vaikuta. Perinnöllinen kaihi voidaan todeta perinnöllisten silmäsauroksien varalta tehtävässä silmätutkimuksessa. Erityisen tärkeää kaihin toteamisessa on viralliseen silmätutkimukseen kuuluva biomikroskoopitutkimus. Kaihi voidaan poistaa leikkauksella fakoemulsifikaatiomentelmällä. Paras leikkaustulos saadaan, kun leikkaus tehdään ennen kuin kaihimuutos on täydellinen. Hoidon edellytyksenä on se, että silmänpohja on terve. Perinnöllinen katarakta voi esiintyä yhdessä PRA:n kanssa, yleensä PRA:han liittyy kuitenkin ns. toissijainen kaihi.

Breed Predispositions to Disease in Dogs and Cats -teoksen mukaan kiharoilla esiintyy kahta perinnölliseksi oletettua kaihityyppiä: Linssin etuosan kaihi (anterior cortical subcapsular) ilmenee 5-8 vuoden iässä ja on hitaasti etenevä. Toinen tyyppi on linssin takaosan kaihi (posterior subcapsular), joka ilmenee 2-4-vuotiailla ja on myöskin hitaasti etenevä.

Osa silmätarkastusmerkinnöistä johtuu ylimääräisistä ripsistä (distichiasis / ektooppinen cilium). Kennelliitto tallensi aiemmin yhteisellä nimikkeellä cilium aberrantia) ylimääräiset ripset, jotka tulevat ulos joko normaalin ripsirivin sisäpuolelta luomen reunasta (distichiasis) tai luomen sisäpinnalta (ektooppinen cilium). Caruncular trichiasis tarkoittaa silmän sisänurkan ihon karvoja, jotka kääntyvät sarveiskalvon sisänurkan päälle ärsyttäen silmää. Luomen reunasta kasvavat ripset voivat kaartua ulospäin normaalien ripsien tavoin tai ne kääntyvät sisäänpäin kohti sarveiskalvoa. Ripset voivat olla pehmeitä tai kovia. Etenkin luomen sisäpinnan läpi suoraan sarveiskalvoa vasten kasvava ripsi voi aiheuttaa sarveiskalvon vaurioitumisen. Tämä ilmenee silmän siristelynä ja ylimääräisenä kyynelvuotona. Silmän sarveiskalvon pinnalla 'uivat', pehmeät distichiasis-ripset eivät yleensä aiheuta oireita. Oireilevilta koirilta ripsiä voidaan poistaa nyppimällä, jolloin ne kasvavat uudestaan tai poistaa ne pysyvästi polttamalla tai leikkauksella. Vaiva on selvästi periytyvä, mutta periytymismekanismi ei ole tiedossa. Luokitellaan nykyään silmätarkastuksissa lieviin, kohtalaisiin ja vakaviin muotoihin.

PRA:sta, RD:stä, PHTVL/PHPV:stä ja PPM:sta on havaittu yksittäisiä tapauksia.

PRA eli etenevä verkkokalvon surkastuma tuhoaa silmän valoa aistivia soluja. Kyseessä on ryhmä sairauksia, jotka ovat eri geenien aiheuttamia. PRA:ta on montaa tyyppiä, eri rotujen PRA:t ovat erilaisia ja jopa samassa rodussa voi olla useita eri muotoja. PRA on löydetty yli 100 rodulla ja näistä ainakin 22:lla mutaatio on voitu paikallistaa. Kiharoiden PRA on muotoa cord1 (cone rod dystrophy), jonka periytymismekanismi on autosomaalinen resessiivinen. Sen aiheuttavan mutaation tunnistamiseen on kehitetty geenitesti.

Jalostuskoirat tulee geenitestetata PRAcord1:n suhteen, mikäli niiden perimää ei tunneta sukutaulun perusteella. Testattujen koirien omistajien toivotaan ilmoittavan koiransa tulokset Kiharakerhon nettisivuilla olevaan kansainväliseen tietokantaan, jotta tieto on myös muiden rodun harrastajien käytettävissä.

Kliinisten oireiden ilmenemisikä ja eteneminen vaihtelevat liittyen PRA-muodon syntymekanismiin. Hyvin nuorella koiralla esiintyvä PRA:n muoto liittyy vääränlaiseen näköhermosolujen kehitykseen. Myöhemmällä iällä alkavassa PRA:ssa sen sijaan näköhermosolut kehittyvät normaalisti, mutta alkavat rappeutua.

Useimmissa PRA:n muodoissa koira muuttuu ensin hämärässä epävarmaksi ja pelokkaaksi. Tämä johtuu hämäränäössä tärkeiden verkkokalvon sauvasolujen surkastumisesta. Myöhemmin koira sokeutuu kokonaan verkkokalvon tappisolujen surkastuessa. Silmäterä on laaja ja silmänpohjan lisääntynyt heijaste näkyy erityisen selvästi valon kohdistuessa laajentuneeseen mustaiseen. PRA:han ei ole hoitoa, mutta tutussa ympäristössä sokeakin koira voi pärjätä erittäin hyvin. Kokeellisesti koirille on käytetty geeniterapiaa näköhermosolujen perinnöllisessä sairaudessa, jossa periyttävä geeni on tunnettu. Diagnoosi tehdään yleensä silmänpohjan oftalmoskooppisessa tutkimuksessa. Verkkokalvon sähköisessä tutkimuksessa (ERG) voidaan havaita muutoksia näköhermosoluissa jo ennen oftalmoskooppisessa tutkimuksessa nähtäviä selviä verkkokalvon rappeutumamuutoksia.

RD (retinan dysplasia eli verkkokalvon synnynnäinen kehityshäiriö) jaetaan kolmeen muotoon, multifokaaliin (MRD), geografiseen (GRD) ja totaaliseen (TRD). MRD:ssa verkkokalvolla näkyy yksittäisiä poimuja, jotka syntyvät verkkokalvon paikallisen virhekehityksen seurauksena. Poimujen määrä voi vaihdella. MRD ei vaikuta näkökykyyn. GRD:ssa verkkokalvo on väärin kehittynyt laajemmalla alueella, mikä voi vaikuttaa koiran näkökykyyn ja TRD:ssa verkkokalvo on kokonaan irtautunut, mikä aiheuttaa silmän täydellisen sokeuden. MRD-muutokset eivät pahene iän myötä, vaan saattavat pikemminkin osittain hävitä näkyvistä vanhemmiten. GRD:aan saattaa iän myötä liittyä paikallista verkkokalvon rappeumaa muutoksen alueella. Useilla roduilla RD:n on todettu periytyvän väistyyvästi. Eri RD-muotojen välistä geneettistä yhteyttä ei tunneta.

PHTVL/PHPV (persistent hyperplastic tunica vasculosa lentis/persistent hyperplastic primary vitreous) on kirjainlyhenne sairauksista, joissa linssin ja silmänpohjan välinen sikiöaikainen verisuoniverkosto ei surkastu normaalisti syntymän jälkeen. Löydös jaetaan vakavuudeltaan kuuteen asteeseen, joista aste 6 tarkoittaa sitä, että silmä on sokea. Lievimässä asteessa (1) näkyy linssin takapinnalla ainoastaan pieniä pigmenttipisteitä, jotka eivät vaikuta näkökykyyn eivätkä muutokset pahene iän myötä. Vakavammissa asteissa muutokset voivat aiheuttaa linssin lisääntynyttä samentumista.

PPM (persistent pupillary membranes) ovat synnynnäisiä sikiöaikaisten verisuonten ja kalvojen jäänteitä iiriksessä eli värikalvossa. Vakavimmat asteet, joissa jäänteet kiinnittyvät linssin etupinnalle ja/tai sarveiskalvon sisäpinnalle, voivat vaikuttaa näkökykyyn. Epäillään perinnölliseksi, synnynnäiseksi muutokseksi joillakin roduilla.

Vuosi	Syntyneitä	Tutkittu	Tutkittu %	Terkeitä	Terkeitä %
2005	55	25	45%	20	80%
2006	42	18	43%	15	83%
2007	79	42	53%	35	83%
2008	27	15	56%	13	87%
2009	56	29	52%	28	97%
2010	24	13	54%	10	77%
2011	35	14	40%	10	71%
2012	39	16	41%	15	94%
2013	32	11	34%	7	64%
2014	41	23	56%	18	78%

Taulukko 10. Silmätarkastusten tilasto

Kyynärniveliä on kuvattu satunnaisesti, ja toistaiseksi ongelmia ei ole havaittu käytännössä eikä röntgenkuvissa. Tämän vuoksi kyynärniveliä kuvausveloitusta ei ole sisällytetty rodun Pevisaan. Kennelliiton yleisen jalostusstrategian mukaisesti jalostuskäytön ulkopuolelle tulee jättää koirat, joiden kyynärniveliä kuvauslausunto on 3. Vuoden 1990 jälkeen kuvatuista koirista yksikään ei ole saanut lausuntoa 2 tai 3. Koska kiharakarvainen noutaja on isokokoinen ja nopeasti kasvava rotu, muutama olkanivelen OCD-tapaus on tiedossa.

4.3.2 Muut rodulla todetut merkittävät sairaudet

Kiharakarvainen noutaja on kaikkialla maailmassa harvinainen rotu, joten se ei juurikaan esiinny puhdasrotuisten koirien sairaustilastoissa. Seuraavia sairauksia tietojemme mukaan esiintyy rodussa.

Epilepsia

Idiopaattinen (itsesyntyinen, aito) epilepsia periytyy todennäköisesti useamman geenin säätelemänä. Epilepsiakohtaukset ilmaantuvat tyypillisesti nuorena, koiran ollessa alle 3-vuotias. Oireet ovat usein rajuja, eikä lääkitys aina tehoa. Moni epilepsiaan sairastunut kihara on lopetettu 1-2 vuoden kuluessa kohtausten alkamisesta.

Epilepsia on toistuvia kohtauksia aiheuttava aivojen sähköisen toiminnan häiriö, joka on koiran yleisin neurologinen sairaus. Kohtauksien luonne vaihtelee ja koiralla voi olla tajunnan, motoriikan, sensorisen toiminnan, autonomisen hermoston ja/tai käyttäytymisen häiriöitä. Kohtauksen aikana koira voi olla tajuissaan tai tajuton. Jos koko koira kouristelee, puhutaan yleistyneestä kohtauksesta. Kohtaus voi esiintyä myös paikallisena, jolloin vain yksi lihasryhmä, esimerkiksi koiran raaja tai raajat kouristelevat. Paikallisalkuinen kohtaus voi

laajeta yleistyneeksi kohtaukseksi. Kohtauksen luonne riippuu purkauksen lähtöpaikasta aivoissa ja sen leviämisestä.

Samantyyppisiä kohtauksia voivat aiheuttaa myös muut sairaudet kuin epilepsia. Epilepsiadiagnoosi pohjautuu muiden sairauksien poissulkemiseen. Siksi koirasta otetaan virtsa- ja verinäytteitä ja tehdään neurologinen tutkimus sekä mahdollisesti aivojen magneettikuvaus. Jollei muuta selittävää syytä löydy, koira sairastaa epilepsiaa. Epilepsiaa ei voida parantaa, vaan koira tarvitsee lääkitystä koko loppuelämänsä ajan. Lääkityksen aloituspäätökseen vaikuttaa kohtauksien esiintymistiheys ja vakavuus. Lääkityksen avulla epilepsia-kohtauksien esiintymistä voidaan harventaa, kohtauksia lieventää ja niiden kestoa lyhentää. Joskus kohtaukset saadaan lääkityksellä kokonaan loppumaan.

Epilepsiatapauksia esiintyy rodussa kaikkialla maailmassa. Kiharakerhon jalostustoimikunta ylläpitää kansainvälistä, julkista listaa epileptistyyppisiä kohtauksia saaneista tai epilepsiaan sairastuneista koirista. Lista lähetetään sähköpostitse kaikille sitä haluaville harrastajille. Keväällä 2016 listalla on tiedot noin 170 kiharakarvaisesta noutajasta eripuolilta maailmaa. Eri puolilta maailmaa tietoon tulee 2-3 uutta tapausta vuosittain.

Epilepsia on merkittävä jalostuksessa huomioitava sairaus. Sen vastustaminen tosin on hankalaa, sillä periytymismallia ei tunneta. Epilepsiaa sairastavaa koira ei saa käyttää jalostukseen, eikä epilepsiaa tuottanutta yhdistelmää uusita. Sairaana koiran sisaruksien jalostuskäyttöä kannattaa harkita huolella, ja yhdistelmän toisen osapuolen lähisuvussa ei saa olla epilepsiaa.

Mahalaukun laajentuma ja kiertymä (GDV)

Mahalaukun laajentuma ja kiertymä on sekä nuorille että vanhoille kiharakarvaisille noutajille valitettavan yleinen kuolinsyynä, sillä rotu on kookas ja syvärintainen. Jalostuksessa on kiinnitettävä huomiota rintakehän muotoon ja syvyyteen. Rintakehä ei saa olla liian kapea ja syvä. Valitettavasti mahalaukun kiertymästä kärsineiden koirien määrästä ei ole yksityiskohtaista, luotettavaa tietoa.

Laikuttainen kaljuuntuminen (pattern baldness, follicular dysplasia)

Karvattomat alueet ovat tyypillisimmin kaulan alla, lavoissa, ristiselässä, takareisissä ja hännän päässä. Kaljuuntuminen alkaa 1-4 vuoden iässä. Kaljuuntuminen aiheutuu karvatuppien kehityshäiriöstä, joka johtaa karvojen ennenaikaiseen irtoamiseen. Diagnoosi on mahdollista varmistaa ihosta otetuilla koepaloilla, mutta se ei ole välttämätöntä, jos kaljuuntuminen on sairaudelle tyypillistä, eikä koiralla ole muita sairauden oireita. Terveyskyselyn vastauksista lasketun arvion mukaan kaljuja kohtia on noin 15 % kiharakarvaisista noutajista. Koiria, joilla on kaljuja alueita, ei pitäisi käyttää jalostukseen, koska sairaudella on todennäköinen perinnöllinen tausta. Bernin yliopiston genetiikan laitos on aloittanut kiharoiden kaljuuntumiseen liittyvän geenitutkimuksen, johon toivotaan verinäytteitä kaljuuntuvista kiharoista sekä niiden terveistä lähisukulaisista. Jos sairautta aiheuttava geeni pystytään paikallistamaan, on mahdollista kehittää geenitestit sairautta kantavien koirien tunnistamiseksi.

Kraniomandibulaarinen osteopatia

Alaleuan luuston kehityshäiriöitä on raportoitu rodussa ainakin Suomessa, Ruotsissa ja USA:ssa. Ongelman periytyvyys on epäselvä. Suomessa todetut tapaukset eivät ole olleet läheistä sukua keskenään. Kraniomandibulaarinen osteopatia ilmenee kasvavilla, nuorilla koirilla leukaperän luun paksuuntumisena ja kipuina. Osa sairastuneista on jouduttu lopettamaan. Hoitona käytetään kortisonia. Terriereillä on käytössä geenitesti CMO:hon. Kiharoilla vastaavaa testiä ei ole, eikä terriereiden geenitesti toimi kiharoilla. Asiaa on selvitetty Usa:ssa testaamalla CMO:aan sairastuneita kiharoita terriereiden geenitestillä. Nämä koirat ovat olleet perimältään normaaleja.

Glycogen storage disease (GSD), tyyppi IIIa

GSD on glykogeenin kertymä-sairaus, jonka seurauksena maksa toimii epänormaalisti ja koiran maksa-arvot kohoavat. Koirat sairastuvat nuorena. Oireina esiintyy muun muassa heikkoutta, eikä koira kestä räsitusta. Joitakin sairastuneita koiria on Usa:ssa, kantajia on tähän mennessä todettu Usa:n lisäksi Uudesta-Seelannista ja Suomesta. Sairaus on autosomaalisesti ja resessiivisesti periytyvä, yhden geenin aiheuttama ominaisuus. Sen aiheuttavan mutaation tunnistamiseen on kehitetty geenitesti, jonka avulla voidaan välttää kahden kantajan parittaminen. Testattujen koirien omistajien toivotaan ilmoittavan koiransa tulokset kansainväliseen tietokantaan, jotta tieto on myös muiden rodun harrastajien käytettävissä. Jalostuskoirat tulee geenitestetata GSD:n suhteen, mikäli niiden perimää ei tunneta sukutaulun perusteella. Kahta kantajaa ei saa parittaa keskenään.

Exercise induced collapse (EIC)

EIC-sairaat koirat sietävät vähäistä tai kohtalaista räsitusta, mutta raskas harjoittelu tai liikunta, johon yhdistyy äärimmäinen innostuneisuus, saa aikaan ensin heikkoutta ja sitten varsinaisen kohtauksen. Koirat sairastuvat nuorena ja tyyppillisesti oireet vähenevät iän myötä. Tavallisesti koirat toipuvat kohtauksesta nopeasti räsituksen päätyttyä, mutta labradorinnoutajissa on raportoitu jopa kuolemaan johtaneita EIC-tapauksia.

Ensimmäinen EIC-kohtauksen oire on keinahteleva tai väkinäinen askel. Takajalat eivät pysty kantamaan painoa. Monet koirat jatkavat kohtauksesta huolimatta raahaten takaosaansa. Joillakin koirilla takaosan lyyhistyminen etenee etuosan voimattomuustilaan ja joskus kokonaisvaltaiseen liikuntakyvyttömyyteen. Tavallisesti kohtauksen saaneet koirat ovat täysin tajuissaan ja valppaina, edelleen yrittäen juosta tai noutaa. Suurin osa koirista palautuu nopeasti ja ne ovat normaaleja 5-25 minuutin kuluessa ilman jäljelle jäävää heikkoutta tai jäykkyyttä. Koirat eivät ole tuskissaan kohtauksen aikana tai toivuttuaan. Lihasten hierominen tai tunnustelu ei aiheuta kipua. Koirat eivät myöskään ole jäykkiä, kipeitä tai ontuvia toivuttuaan.

Perimältään sairaita koiria on Suomen lisäksi mm. Saksassa ja Yhdysvalloissa. Toistaiseksi tuntemattomasta syystä vain pieni osa (n. 10 %) perimältään sairaista kiharoista oireilee EIC:lle tyypillisin oirein. Sairaus on autosomaalisesti ja resessiivisesti periytyvä, yhden geenin aiheuttama ominaisuus. Sen aiheuttavan mutaation tunnistamiseen on kehitetty geenitesti.

Jalostuskoirat tulee geenitestetata EIC:n suhteen, mikäli niiden perimää ei tunneta sukutaulun perusteella. Testattujen koirien omistajien toivotaan ilmoittavan koiransa tulokset kansainväliseen tietokantaan, jotta tieto on myös muiden rodun harrastajien käytettävissä.

Erilaiset kasvaimet ja syövä

Kiharakarvaisilla noutajilla on todennäköisesti kohonnut taipumus erilaisiin kasvainsairauksiin. Rodussa on raportoitu tapauksia jo hyvin nuorilla koirilla esiintyneistä kasvaimista / syövästä. Tavallisimmin syöpä diagnosoidaan vasta vanhemmalta koiralta, jota on mahdollisesti jo ehditty käyttää jalostukseen. Koiranetissä on kirjattuna kuolinsyy 158 kiharakarvaiselle noutajalle (tilanne 10.4.2016). Näistä 40 on kuollut tai lopetettu jonkin kasvainsairauden vuoksi. Syöpään sairastuneet koirat ovat olleet kuollessaan keskimäärin 9 vuoden ja 7 kuukauden ikäisiä.

Selkäsairaudet (spondyloosi ja sakraalistennoosi)

Kiharakarvaisella noutajalla suurikokoisena rotuna todetaan joskus röntgenkuvissa selkänikamien silloittumia. Niiden käytännön merkitys on vaihteleva.

Sesamluumurtumat (varpaiden nujuluitten murtumat)

Nujulumurtumat ovat ehkä yleisin syy nuorten kiharoiden eturaajojen ontumisiin. Osa oireilevista vaatii leikkaushoidon. Murtuneita sesameja todetaan sivulöydöksenä usein vanhemmilla koirilla. Niiden käytännön merkitystä ei ole selvitetty.

Äkilliset sydänkuolemat

Nuoret, alle 1-vuotiaat, koirat kuolevat äkillisesti ilman mitään edeltäviä oireita. Tapaukset ovat harvinaisia, mutta niitä on raportoitu satunnaisesti. Ruumiinavauksissa ei ole pystytty määrittelemään, mikä sairaus on kyseessä.

Kynsisairaudet

Osalla kiharakarvaisista noutajista vaikuttaa olevan kohonnut alttius traumaattisiin kynsivaurioihin: kynnen sarveisosa lohkeaa, katkeaa tai repeää tyypillisesti vauhdikkaan maastossa liikkumisen yhteydessä. Lievät vauriot paranevat kotikonstein, vakavammat vauriot vaativat vaurioituneen sarveiskynnen poiston eläinlääkärillä sekä antibiootti- ja kipulääkityksen. Selvää syy-yhteyttä ruokinnalla ja ravintolisillä sekä kynsivaurioiden esiintyvyydellä ei vaikuttaisi olevan. Tiedossa on myös yksittäisiä SLO-tapauksia. SLO (Symmetrical Lupoid Onychodystrophy) on autoimmuunisairaus, joka johtaa kynsiaineksen heikkenemiseen ja kaikkien kynsien irtoamiseen pahimmillaan toistuvina sykleinä. Hoito vaatii pitkiä lääkekuureja (immunosuppressiiviset lääkkeet, antibiootit, rasvahappo- ja E-vitamiinilisät) ja on akuutissa vaiheessa tyypillisesti hyvin kivulias. Varmaa tietoa kynsisairauksien periytyvyydestä ei ole, mutta

koska kynsisairauksia esiintyy tietyillä roduilla keskimääräistä enemmän, tulee SLO-sairas sulkea pois jalostuskäytöstä.

Ruoka-aineallergiat ja atopia

Erilaiset allergiasairaudet ovat yleistymässä kaikilla koiraroduilla ja myös kiharakarvaisilla noutajilla. Allergia tai atopia voivat ilmetä esimerkiksi toistuvina korva- tai ihotulehduksina, kutinana, karvanlähtönä sekä maha-suolikanavan oireina. Diagnoosi tehdään eliminaatiodieetin ja/tai atopia-verinäytteiden perusteella. Lievissä tapauksissa hoitona on erityisruokavalio, vakavammin oireilevat koirat voivat tarvita oireita lievittävää lääkitystä tai siedätyshoitoa. Vakavammat allergiat voivat haitata merkittävästi koiran elämänlaatua. Allergia- ja atopiataipumus on voimakkaasti periytyvää, joten oireilevaa koira ei saa käyttää jalostukseen.

4.3.3 Yleisimmät kuolinsyyt

Kuolinsyy	Keskim. elinikä	Yhteensä
<u>Hengitystiesairaus</u>	10 vuotta 9 kuukautta	4
<u>Hermostollinen sairaus</u>	4 vuotta 5 kuukautta	7
<u>Immunologinen sairaus</u>	7 vuotta 10 kuukautta	1
<u>Kasvainsairaudet, syöpä</u>	9 vuotta 7 kuukautta	40
<u>Kuollut ilman sairauden diagnosointia</u>	10 vuotta 11 kk	4
<u>Lopetus ilman sairauden diagnosointia</u>	6 vuotta 9 kuukautta	6
<u>Lopetus käytös- tai käyttäytymishäiriöiden vuoksi</u>	3 vuotta 6 kuukautta	4
<u>Luusto- ja nivelsairaus</u>	6 vuotta 10 kuukautta	10
<u>Maksan ja ruoansulatuskanavan sairaus</u>	8 vuotta 11 kuukautta	4
<u>Muu sairaus, jota ei ole listalla</u>	7 vuotta 10 kuukautta	5
<u>Selkäsairaus</u>	9 vuotta 1 kuukautta	2
<u>Silmäsairaus</u>	9 vuotta 5 kuukautta	1
<u>Sydänsairaus</u>	6 vuotta 4 kuukautta	4
<u>Synnytysvaikeus</u>	9 vuotta 0 kuukautta	1
<u>Tapaturma tai liikennevahinko</u>	0 vuotta 9 kuukautta	4
<u>Vanhuus (luonnollinen tai lopetus)</u>	12 vuotta 2 kuukautta	38
<u>Virtsatie- ja lisääntymiselinten sairaus</u>	7 vuotta 6 kuukautta	4
<u>Kuolinsyytä ei ole ilmoitettu</u>	10 vuotta 2 kuukautta	19
<u>Kaikki yhteensä</u>	9 vuotta 3 kuukautta	158

Taulukko 11. Kiharakarvaisten noutajien kuolinsyyt ja -iät Koiranetin mukaan. (Taulukko päivitetty 10.4.2016.)

Tiedon lisääntyessä Koiranet-jalostustietojärjestelmään kiharakarvaisten noutajien keskimääräinen kuolinikä on kohonnut. Edellisen JTO:n aikaan se oli 8 vuotta 7 kuukautta. Yleisimmät kuolinsyyt ovat pysyneet samoina, ne ovat syöpä ja vanhuus.

Englannissa The Kennel Clubin tekemän tutkimuksen mukaan kiharakarvaiset noutajat kuolivat keskimäärin 10 vuoden and 9 kuukauden iässä. Nuorin menehtynyt koira oli 11 kuukautta ja vanhin 15 vuotta. Yhteensä tietoja oli ilmoitettu 40 koirasta. Brittitutkimuksen mukaan tavallisimmat kuolinsyyt ovat samat kuin Suomessa. 12 koiraa oli kuollut syöpään, 7 vanhuuteen.

4.3.4 Lisääntyminen

Kasvattajilta saatujen tietojen mukaan kiharanartut synnyttävät yleensä ongelmitta ja hoitavat pentuja hyvin. Kiharakerhon 2000-luvulla tehdyn terveystarkastuksen vastauksissa on raportoitu kolme keisarinleikkausta.

Englantilaisen Animal Health Trustin julkaiseman tutkimuksen mukaan kaikki kyselyyn vastanneet kiharakarvaiset noutajat synnyttivät pentueensa normaalisti. Keisarinleikkausta ei tarvittu yhdessäkään synnytyksessä. Tutkimukseen osallistui 21 kiharakarvaista noutajaa 13 eri omistajalta. Yhteensä niillä oli ollut 28 pentuetta.

Kasvattajilta saatujen epävirallisten tietojen perusteella arvioituna reilussa kolmanneksessa astutuksista narttu ei tiinehdy eli lähes kaksi kolmesta astutuksesta tai siemennyksestä johtaa pentujen syntymiseen. KoiraNetin mukaan kiharapentueessa on keskimäärin 5-6 pentua.

Muutamia vuosia sitten on tullut esiin useampia tapauksia, joissa aikaisemmin lisääntymiskykyiseksi todettu uros on havaittu keski-ikässä (3-7-vuotiaana) steriiliksi tai ainakin sen spermanlaatu on selvästi heikentynyt. Oletettua syytä ei osata sanoa. Kiharakerhon jalostustoimikunta seuraa tilannetta.

4.3.5 Sairauksille ja lisääntymisongelmille altistavat anatomiset piirteet

Rotumääritelmän mukainen kiharakarvainen noutaja on ulkomuodoltaan liioittelemaan koiraa, jossa ei ole karvapeitettä lukuun ottamatta äärimmäisiä piirteitä. Suuri koko ja raskas rakenne altistaa nivelongelmille.

4.4 Ulkomuoto

Kiharakarvainen noutaja on rakenteeltaan peruskoira, jossa ei ole juurikaan liioiteltuja piirteitä. Rodun erikoisin ja tärkein tunnusmerkki on sen kihara karva. Nykyiset suomalaiset kiharat vastaavat hyvin rotumääritelmää ja ovat korkeatasoisia.

Rotu on hyvin vanha, eikä se ole juurikaan muuttunut. Vanhoissa maalauksissa kuvatut kiharat tunnistaisi helposti nykypäivänakin rodun edustajiksi ja useat niistä jopa menestyisivät näyttelykehissä.

Suomalaisten kiharoiden koko vaihtelee jonkin verran. Osa koirista on isoja, jotkut taas ovat liian pieniä. Vaikka kiharakarvainen on noutajista suurin, ei koko saa kasvaa liian isoksi. Äärimmäisen raskas koira ei jaksakaan työskennellä vaikeassa maastossa siltä vaadittavia aikoja.

Iso osa kiharakarvaisista noutajista käy elämänsä aikana ainakin kerran näyttelyssä. Vuosina 2005-2014 syntyneistä koirista (430 rekisteröityä kihara) 73 % (316 koira) on palkittu näyttelyissä. 265 koira on palkittu vähintään laatu-arvosanalla ”erinomainen”. Voi siis sanoa, että kaksi kolmasosaa (62 %) rekisteröidyistä kiharakarvaisista noutajista on ulkomuodoltaan erinomaisia. Sertifikaatilla on palkittu 199 koira ja 65 koira on valmistunut muotovalioiksi. Kansainvälisiä muotovalioita (C.I.B) vuosina 2005-2014 syntyneissä on 27.

5 YHTEENVETO AIEMMAN JALOSTUKSEN TAVOITEOHJELMAN TO- TEUTUMISESTA

Edellisen voimassaolokauden jalostuksen tavoiteohjelma (kausi 2013-2016) painotti erityisesti monimuotoisuuden vaalimista. Sama tavoite on keskeinen myös nykyisessä tavoiteohjelmassa. Yksittäisillä koirilla, erityisesti nartuilla, on enemmän jälkeläisiä kuin on toivottavaa ja rodulle hyväksi.

Tavoite:	Toimenpide:	Tulos:
Perinnöllisen monimuotoisuuden turvaaminen	Yksittäisten koirien jälkeläismäärät maltillisina pitäminen. Tiedotus perinnöllisen monimuotoisuuden merkityksestä sekä keinoista sen ylläpitoon. MyDogDNA-monimuotoisuustutkimus Kasvattajien auttaminen ulkomaalaisten jalostusurosten etsinnässä.	Yhdellä uroksella ja kolmella nartulla on kaksi pentuetta JTO-kaudella, muilla käytetyillä vain yksi. JTO-kauden = sukupolven aikana suosituksen ylittävä, yli 9 pentua rekisteröitiin 4 uroksella ja 5 nartulla.
Rodun säilyttäminen metsästyskäytössä ja monipuolisena harrastuskoirana	Erilaisten koulutusten ja kokeiden järjestäminen. Lajeista tiedottaminen.	Kiharat harrastavat useita eri lajeja ja moni niistä on metsästyskäytössä.
Rodun säilyttäminen nykyisessä muodossaan. Ulkomuodoiltaan rotumääritelmän mukaisen koiran tulee olla toimiva metsästyskoira sekä päinvastoin.	Taipumus- ja metsästyskokeiden sekä erikoisnäyttelyn järjestäminen vuosittain. Omistajien kannustaminen vieämään koiria kokeisiin ja näyttelyihin muun muassa koulutuksia järjestämällä.	Kolmannes kiharakarvaisista noutajista käy edelleen taipumuskoikeessa ja noin 20 % populaatiosta suorittaa sen hyväksytysti. Yli 70 % koirista on palkittu näyttelyissä. Kaksi kolmasosaa rekisteröidyistä kiharakarvaisista noutajista on ul-

		komuodoltaan erinomaisia (laatuarvostelusta ERI).
Terveystilanteen säilyttäminen	Sairauksista tiedottaminen ja ohjeistaminen. Joukkotarkastusten järjestäminen.	Lähes 60 % koirista lonkkakuvataan ja yli puolet silmätarkastetaan. Lähes kaikkien jalostuskoirien GSD, EIC ja PRAcord1-geenitestitulokset ovat tiedossa.
Ulkomuodon säilyttäminen rotumääritelmää vastaavana.	Erikoisnäyttelyn järjestäminen. Omistajien kannustaminen viemään koiria näyttelyihin muun muassa näyttelykoulutusta järjestämällä.	Yli 70 % koirista on paljattu näyttelyissä. Kaksi kolmasosaa rekisteröidyistä kiharakarvaisista noutajista on ulkomuodoltaan erinomaisia (laatuarvostelusta ERI).

6 JALOSTUKSEN TAVOITTEET JA TOTEUTUS

6.1 Jalostuksen tavoitteet

Pienen populaatiokoon vuoksi kiharakarvaisten noutajien jalostuksen tärkein tavoite on rodun perinnöllisen monimuotoisuuden turvaaminen. Tavoitteena on pitää yksittäisten koirien jälkeläismäärät maltillisina ja käyttää jalostukseen mahdollisimman monia eri sukuisia koiria. Monimuotoisuuden ja rodun elinvoimaisuuden turvaamiseksi harkitut roturisteytykset ovat mahdollisia.

Rodun käyttötarkoitus pysynee tulevaisuudessakin ennallaan. Osa koirista toimii jatkossakin alkupe räisessä työssään noutajina, mutta niidenkin ”siviilityö” on toimia ihmisen seuralaisina. Rotujärjestö toivoo, että rodun profiilia monipuolisena harrastuskoirana pystytään entisestään vahvistamaan.

Rodun korkean laadun vuoksi nykypäivän ja tulevaisuuden jalostajien tavoitteena tulee olla rodun säilyttäminen nykyisessä muodossaan. Rotua ei saa jakaa erillisiin näyttö- ja käyttö- tai metsästyslinjoihin vaan ulkomuodoiltaan rotumääritelmän mukaisen koiran tulee olla toimiva sekä päinvas toin.

Terveystilannetta tulee seurata jatkuvasti, jotta tällä hetkellä rodussa jo olevat tai vielä tuntemattomat perinnölliset sairaudet eivät pääse leviämään populaatiossa.

Kiharakarvaisen noutajan ulkonäkö pyritään säilyttämään mahdollisimman tarkoin rotumääritelmää vastaavana. Koiran tulee olla elegantti eikä se suuresta koostaan huolimatta saa olla raskas.

6.2 Suositukset jalostuskoirille ja yhdistelmille

Jalostukseen soveltuvat koirat ovat rodunomaisia sekä ulkomuodoltaan että käyttäytymiseltään, eikä niillä ole arkipäivää haittaavia vikoja tai ominaisuuksia. Koska kiharakarvaisten noutajien rodunjalostuksessa painotetaan monimuotoisuuden säilyttämistä, jalostuskoirat saavat olla koiran hyvinvoinnille pienimerkityksisissä ominaisuuksissa rodun keskitasoa heikompia, mikäli ne muilta ominaisuuksiltaan ovat rodun keskitasoa tai sitä parempia. Jalostuskoirilla ei kuitenkaan saa olla niiden elämänlaatua heikentäviä sairauksia, eikä jokapäiväistä elämää hankaloittavia ja hyvinvointia alentavia luonneominaisuuksia, kuten arkuutta tai aggressiivisuutta.

Jalostukseen käytettävän koiran suositellaan olevan iältään vähintään 2-vuotias, mielellään tätä vanhempi, jotta sen ja sen sukulaisten ominaisuuksista saadaan mahdollisimman varmaa tietoa jalostusta varten.

Yksittäisten koirien jälkeläismääriä seurataan, ne eivät saa kasvaa liian suuriksi eli eivät saa ylittää 5 prosenttia 4 vuoden rekisteröintimääristä. Koska viiden prosentin kiintiö rekisteröinneistä ylittyy helposti nykyisen kokoisessa populaatiossa, tulee myös narttujen käyttöä seurata. Liikakäytön rajana kiharakarvaisilla noutajilla voidaan pitää 9 pentua. Tärkeää olisi myös saada eri sukuisia jalostuskoiria kantaan esimerkiksi tuontien avulla.

Jalostukseen käytettävien koirien tulee olla lonkkakuvattuja, eikä silmätarkastuslausunto saa olla 24 kuukautta vanhempi. Nykyinen Koirarekisteriohje rajaa jalostusstrategian mukaisesti E-lonkkaiset ja kyynärtuloksen 3 saaneet koirat pois jalostuksesta.

Epilepsia on merkittävä jalostuksessa huomioitava sairaus. Epilepsiaa sairastavaa koira ei saa käyttää jalostukseen, eikä epilepsiaa tuottanutta yhdistelmää uusita. Sairaana koiran sisaruksien jalostuskäyttöä kannattaa harkita huolella, ja yhdistelmän toisen osapuolen lähisuvussa ei saa olla epilepsiaa.

Jalostustavoitteiden toteutumisen tukemiseksi suositellaan jalostuskoirille myös kahta näyttelykäyntiä ja osallistumista taipumuskokeeseen. Hyödyllistä lisätietoa koirien luonteesta saadaan MH-luonnekuvauksista ja luonnetesteistä. Lisäksi jalostukseen käytettävät koirat tulee olla GSD- ja EIC- sekä PRA-cord1-testattuja, mikäli niiden perimää ei pystytä päättelemään sukutaulusta.

6.3 Rotujärjestön toimenpiteet

Päästäkseen jalostustavoitteisiinsa Kiharakerho antaa rodun kasvattajille jalostusneuvontaa ja ohjaa tarvittaessa lisätiedon pariin. Käytännössä jalostusneuvonta tarkoittaa muun muassa epilepsialistan ylläpitämistä, kasvattajapäiviä ja urostiedusteluihin vastaamista, tosin kasvattajat kysyvät mielipidettä urosvaihtoehdoista jalostustoimikunnalta vain harvoin. Jalostustoimikunta tiedottaa jalostusasioista muun muassa kirjoittamalla artikkeleita yhdistyksen lehteen ja internet-sivuille sekä pitämällä henkilökohtaisesti yhteyttä kasvattajiin näiden osoittaessa kiinnostusta siihen. Jalostustoimikunta toimittaa vuosittain tuloskirjan.

Rotujärjestö seuraa jatkuvasti koirien terveystilannetta. Ilmenevien sairauksien leviäminen kannassa pyritään pysäyttämään ennen niiden muuttumista ongelmaksi. Tämän vuoksi myös niiden sairauksien, joita ei ole pystytty osoittamaan suoranaisesti periytyviksi tai joiden periytymistapaa ei tunneta, esiintymistä seurataan jatkuvasti. Niihin suhtaudutaan vakavuudella, mikäli kannassa esiintyy jostakin tietystä sairaudesta useampia yksittäistapauksia.

Pevisa-ohjelman avulla kartoitetaan lonkanivelen kasvuhäiriön ja silmäsairauksien esiintymistä. Kuvattujen koirien osuus tulisi pitää vähintään nykyisellä tasolla.

Koirien omistajia kannustetaan ilmoittamaan koirien terveydellisistä ongelmista. Sairauksista, niiden syistä, hoidosta ja ehkäisemisestä käydään avointa keskustelua. Terveysongelmien lisäksi avoimuus ja kasvattajien välinen yhteistyö ovat avaintekijöitä vaalittaessa hyvää luonnetta ja käyttöominaisuuksia. Jalostustoimikunta ylläpitää listaa epilepsiaa sairastavista ja epileptisyyppisiä kohtauksia saaneista koirista sekä PRAcord1-geenitestatuista koirista. Lista on julkinen, ja jokainen kiinnostunut voi tilata sen jalostustoimikunnalta omaan sähköpostiinsa. Jalostustoimikunnalta saa apua koirien GSD- ja EIC-testitulosten ilmoittamiseen kansainvälisiin tietokantoihin.

Kiharaleirin yhteydessä järjestetään vuosittain geenitestien näytteenotto. Muutaman vuoden välein järjestetään leirillä myös virallinen silmätarkastus. Lääkärit koirat pyritään tarkastamaan maksutta.

Lisäksi koirista kerätään muutaman vuoden välein näytteitä Hannes Lohen tutkimusryhmälle. Näytteiden keräyksen tavoitteena on varmistua siitä, että tutkimusryhmällä on tulevaisuudessa käytössä kattavasti kiharakarvaisten noutajien näytteitä mikäli he ryhtyvät tekemään tutkimusta kiharakarvaisia noutajia vaivaavien ongelmien parissa. Epilepsiaa sairastavien koirien näytteenottoa tuetaan enintään 30 eurolla, mikäli koirasta toimitetaan eläinlääkärin ottama näyte Hannes Lohen tutkimusryhmälle.

Jalostustoimikunta seuraa myös muuta rodun parissa tehtävää tieteellistä tutkimusta tiiviisti ja avustaa siinä tarvittaessa esimerkiksi hankkimalla DNA-näytteistä halutuista, tutkimuksen kannalta oleellisista koirista.

Kiharakerho ohjaa koirien omistajia harrastamaan koiriensa kanssa eri lajeja, jotta näyttelyiden ja eri koelajien harrastamisen aktiivisuus säilyisi vähintään nykyisellä tasolla. Ohjausta ja koulutusta annetaan kiharleirillä, joka järjestetään vuosittain. Lisäksi kerho järjestää erillisiä koulutusviikonloppuja eri lajeissa, muun muassa noutajien metsästyskokeisiin tähtääville koirakoille. Koe- ja näyttelytulokset antavat informaatiota niihin osallistuvista koirista sekä niiden vanhempien jalostusarvosta ja ne julkaistaan yhdistyksen kotisivuilla nopeasti tapahtumien jälkeen. Yhdistys järjestää vuosittain vähintään yhden nome-kokeen, toko-kokeen ja mejä-kokeen sekä MH-luonnekuvauksen. Lisäksi yhdistys järjestää säännöllisesti luonnetestejä ja kouluttaa toimihenkilöitä eri lajien koe-

toimitsijoiksi ja koulutusohjaajiksi.

Rotujärjestö on mukana ulkomuototuomareiden koulutuksessa. Kiharakarvaisilla noutajilla on tällä hetkellä kaksi kasvattajatuomaria.

Pentuvälittäjän tehtävänä on kertoa toteutuneista astutuksista sekä syntyneistä pennuista rodusta kiinnostuneille. Hän myös jakaa yhdessä muiden toimihenkilöiden kanssa informaatiota rodusta. Kiharakarvaisen noutajan profiilia harrastuskoirana pyritään nostamaan. Tätä kautta aktiiviset harrastajat kiinnostuvat rodusta. He ovat ihmisiä, jotka osaavat vaatia pentunsa vanhemmilta koe- ja näyttelytuloksia tai muuten haluavat vakuuttua niiden laadusta.

Pentuvälitykseen otetaan kaikki Suomessa syntyneet kiharapentueet, joiden kasvattaja on Kiharakerhon jäsen ja on maksanut pentuvälitysmaksun.

Kansainvälinen yhteistyö on rodussa tiivistä. Neljän-viiden vuoden välein järjestetään niin sanottu Curlly World Seminar maassa, jossa on aktiivista kiharaharrastusta. Ensimmäinen maailmanseminaari järjestettiin Suomessa vuonna 1998, seuraavat Hollannissa vuonna 2002, Ruotsissa 2006 ja Iso-Britanniassa 2010. Vuoden 2014 seminaari pidettiin jälleen Suomessa. Seuraava seminaari pidetään vuonna 2018 Hollannissa. Osallistujia seminaareissa on eri puolilta maailmaa, Yhdysvalloista ja Australiasta saakka. Seminaarit luovat puitteen kasvattajien ja harrastajien tapaamisille sekä informaation vaihtamiselle. Tapahtumissa järjestetään myös aina erilaisia käyttökokeita sekä näyttelyjä ja luentoja.

6.4 Uhat ja mahdollisuudet sekä varautuminen ongelmiin

Kiharakarvaisten noutajien populaatio on sekä lukumääräisesti että geneettisesti pieni maailmanlaajuisesti. Jalostuspohjan liiallinen kaventuminen on tulevaisuudessa uhka kiharakarvaiselle noutajalle. Riski vältetään säilyttämällä useita eri sukuja ja käyttämällä koiria monipuolisesti jalostukseen. Lisäksi mahdollisuuksien mukaan tulisi tuoda eri sukuisia koiria ulkomailta. Mikäli rotu jakautuisi erillisiin käyttö- ja näyttelylinjoihin geenipooli kapenisi entisestään. Harkittujen roturisteytysten avulla rotuun on mahdollista saada monimuotoisuutta. Pienestä jalostuspohjasta seuraa geneettisen vaihtelun kaventumista ja sitä kautta mahdollisesti elinvoiman laskua ja perinnöllisiä sairauksia.

Erilaisten sairauksien lisääntyminen on myös uhka rodulle. Tähän varaudutaan seuraamalla tilannetta jatkuvasti. Tämä vältetään karsimalla sairait yksilöt (ja tietyissä ominaisuuksissa varmat kantajat) pois jalostuksesta. Lisäksi rotujärjestö pyrkii luomaan avoimen ilmapiirin, jossa tiedotetaan sairauksista ja sairastuneista yksilöistä mahdollisimman hyvin.

Kiharakarvaiset ovat dual purpose -koiria. Kauniit, näyttelyissä menestyvät koirat ovat tavallisesti myös hyväluonteisia ja toimivia harrastus- sekä metsästyskoirina. Rodun erikoinen ulkonäkö karkottaa ihmisiä, jotka muuten saattaisivat olla potentiaalisia kiharan omistajia. Toisaalta ulkonäkö saattaa vetää puoleensa erikoisuuden tavoittelijoita. Tavallisimmin ihmiset, jotka hankkivat koirakseen kiharakarvaisen noutajan, ovat valistuneita koiran ostajia. Monesti he ovat jo koiraharrastajia ennestään, sillä rotu on ”suurelle yleisölle” melko tuntematon.

Kiharakerho on toimiva, vaikkakin pieni, rotua harrastava yhdistys. Kiharakerhon jäsenmäärä on pysynyt samalla tasolla useita vuosia. Tämä tarkoittaa sitä, että uusia aktiivisia jäseniä ei liity mukaan toimintaan tai vanhoja poistuu saman verran kuin uusia saadaan mukaan. Aktiivien väsyminen saattaa muodostaa uhan yhdistyksen toiminnalle.

Kiharoiden rotujärjestön Suomen Noutajakoiraajärjestön merkityksen kutistuminen voisi olla haitallista rodulle. Tällä hetkellä SNJ:llä on kattava paikallisyhdistysverkosto, joka järjestää koulutuksia eri puolella Suomea.

6.5 Toimintasuunnitelma ja tavoiteohjelman seuranta

Jalostustoimikunta kirjoittaa vuosittain rodun terveystilanteesta ja koe- sekä näyttelykäynneistä. Mahdollisuuksien mukaan kirjoitetaan jalostusaiheisia artikkeleja Kihara-lehteen tai lainataan rodulle hyödyllisiä artikkeleja muiden rotujärjestöjen lehdistä.

Erikoisnäyttelyihin pyritään saamaan tuomareiksi rodun asiantuntijoita, joita muuten ei ehkä saada Suomeen arvostelemaan rotua. Erityisesti erikoisnäyt-

telyiden tuomareilta toivotaan tarkkoja, kuvailevia arvosteluja koirista, jotta jalostustoimikunta saa yksittäisten koirien ulkomuodosta mahdollisimman tarkkoja kuvauksia.

Vuosittain jaetaan noutajien metsästyskokeissa Kiharamestarin arvonimi. Sen saa määrätystä kokeesta paras voittajaluokan koira. Mikäli kyseisessä kokeessa kukaan voittajaluokan kiharakarvaisista noutajista ei saa tulosta, kiharamestarin arvon saa paras AVO1-tuloksen saanut koira. Mikäli yhdistyksellä ei ole mahdollisuutta järjestää mestaruuskoe yksin, se pyritään tekemään yhteistyössä jonkin paikallisen noutajakoira yhdistyksen kanssa. Kiharamestaruuskokeessa jaetaan myös muita kiertopalkintoja eri luokkien koirille. Lisäksi Kiharakerho järjestää vuosittain noutajien taipumuskokeen sekä MH-luonnekuvauksen.

2017

Kiharaleiri
Erikoisnäyttely
Kiharamestaruus (nome-koe) + toinen nome-koe
Taipumuskoe
Working test -koe
Toko-mestaruus
Mejä-mestaruus
Nome-koulutusviikonloppu
Mejä-koulutusviikonloppu
MH-luonnekuvaus
Epilepsialistan päivitys
Geenitestinäytteiden ottotilaisuuden kiharaleirillä

2018

Kiharaleiri
Erikoisnäyttely
Kiharamestaruus (nome-koe) + toinen nome-koe
Taipumuskoe
Working test -koe
Toko-mestaruus
Mejä-mestaruus
Nome-koulutusviikonloppu
Mejä-koulutusviikonloppu
MH-luonnekuvaus
Epilepsialistan päivitys
Geenitestinäytteiden ottotilaisuuden kiharaleirillä
Osallistutaan Hollannissa pidettävään maailmanseminaariin

2019

Kiharaleiri
Erikoisnäyttely
Kiharamestaruus (nome-koe) + toinen nome-koe
Taipumuskoe
Working test -koe
Toko-mestaruus

Mejä-mestaruus
Nome-koulutusviikonloppu
Mejä-koulutusviikonloppu
MH-luonnekuvaus
Epilepsialistan päivitys
Geenitestinäytteiden ottotilaisuuden kiharaleirillä

2020

Kiharaleiri
Erikoisnäyttely
Kiharamestaruus (nome-koe) + toinen nome-koe
Taipumuskoe
Working test -koe
Toko-mestaruus
Mejä-mestaruus
Nome-koulutusviikonloppu
Mejä-koulutusviikonloppu
MH-luonnekuvaus
Epilepsialistan päivitys
Geenitestinäytteiden ottotilaisuuden kiharaleirillä

2021

Kiharaleiri
Erikoisnäyttely
Kiharamestaruus (nome-koe) + toinen nome-koe
Taipumuskoe
Working test -koe
Toko-mestaruus
Mejä-mestaruus
Nome-koulutusviikonloppu
Mejä-koulutusviikonloppu
MH-luonnekuvaus
Epilepsialistan päivitys
Geenitestinäytteiden ottotilaisuuden kiharaleirillä

7 LÄHTEET

Ackerman, L. 1999. The Genetic Connection. A Guide to Health Problems in Purebred Dogs. AAHA Press. 278 s.

Avelsdata <http://kennet.skk.se/avelldata/> linkki tarkistettu 18.7.2011

Bucksch, A. & Lindberg, S. 2002. Retrieveravel i Sverige. Examensarbete 231. Sveriges Lantbruksuniversitet.

Cunningham JG, Farnbach GC. 1988. Inheritance and Idiopathic Epilepsy. Journal of Small Animal Practice 24: 421-424.

Curly Coated Retriever Avelskonferens 20-21.10.2001. Ruotsi.

Gough, A, Thomas, A. 2004. Breed Predispositions to Disease in Dogs and Cats. Blackwell Publishing. 240 s.

Hess, Milan – Illukka, Tiina. Henkilökohtainen tiedonanto. 2004

Hirvonen, J. 1998. Curly History in Finland. Handbook of Curly World Seminar '98. Multiprint. Oulu. 120 s.

Hunddata <http://kennet.skk.se/hunddata/> linkki tarkistettu 18.7.2011

Juga, J ym. 1999. Kotieläinjalostus. Gummerus Kirjapaino. Jyväskylä. 294 s.

Nicholls, A. 2001. The Curly Coated Retriever. River Media Services Limited. Hereford. 268 s.

Karlström G & Ericsson Millan. 2006 World Curly Seminar 2006. The Swedish Curly Coated Retriever Club. 202 s.

Lennon, J B. 1998. The First Curly Coated Retriever Book of Champions 1860-1997. Bernard Kaymar Ltd. Lancashire. 314 s.

Leunissen-Rooseboom, J & Russell A. 2002 The World of Curly Coated Retrievers. Commissie Curly Coated Retrievers of the Flatcoated Retriever Club (the Netherlands). 163 s.

Luonnetestitietokanta <http://www.dogsports-online.com/lte/> linkki tarkastettu 17.7.2011

Rasdata Curly Data <http://www.rasdata.nu/curly/> linkki tarkastettu 19.7.2011

Svartberg, K. 2005. A comparison of behaviour in test and in everyday life: evidence of three consistent boldness-related personality traits in dogs. Applied Animal Behaviour Science 91: 103-128.

Svartberg, K. 2006. Breed-typical behaviour in dogs - Historical remnants or recent constructs? Applied Animal Behaviour Science 96: 293-313.

Svenska Curly Klubben: Hälsoenkät curly coated retriever.

Swenson, L. Hur använder vi våra avelsdjur? Sveriges Lantbruksuniversitet. Institutionen för husdjursförädling och sjukdomsgenetik.

Taylor, S. M. 2008. Exercise Induced Collapse in Labrador Retrievers
<http://www.flairfor.com/exerciseinducedcollapse.html> linkki tarkastettu 17.2.2013

Vihi 1/2004 (epilepsiaerikoisnumero)

Suomen Kennelliiton mallitekstit (linkit tarkistettu 18.7.2011)

Tehollinen populaatiokoko

http://www.kennelliitto.fi/FI/jalostusjakasvatus/artikkelit/tehollinen_populaatiokoko.htm

Perimän monimuotoisuus ja jalostuspohja

<http://www.kennelliitto.fi/FI/jalostusjakasvatus/artikkelit/monimuotoisuus.htm>

Sukusiitos

<http://www.kennelliitto.fi/FI/jalostusjakasvatus/artikkelit/sukusiitos.htm>

Koiran lonkkanivelen kasvuhäiriö

<http://www.kennelliitto.fi/FI/jalostusjakasvatus/artikkelit/lonkkanivel.htm>

Yleisimmät perinnölliset silmäsairaudet

<http://www.kennelliitto.fi/FI/jalostusjakasvatus/artikkelit/Silm.sairauksista.htm>

8 LIITTEET

Liite 1. Rotumääritelmä

Liite 2. Kiharakarvaisten noutajien ihanneprofiili MH-luonnekuvauksessa

Liite 3. Kiharakarvaisten noutajien ihanneprofiili luonnetestissä

Ryhmä: 8

FCI:n numero: 110
Hyväksytty: FCI 23.11.2009
Kennelliitto 12.9.2012

Suomen Kennelliitto-
Finska Kennelklubben ry

KIHARAKARVAINEN NOUTAJA (CURLY COATED RETRIEVER)

1/3

Alkuperämaa: Iso-Britannia

KÄYTTÖTARKOITUS: Noutaja.

FCI:N LUOKITUS: Ryhmä 8 noutajat, ylösajavat koirat ja vesikoirat alaryhmä 1 noutajat
Käyttökoetulos vaaditaan.

YLEISVAIKUTELMA: Voimakas, ryhdikäs ja tyylikäs. Tunnusomainen karva-
peite.

TÄRKEITÄ MITTASUHTEITA: Rungon pituus on hieman säkäkorkeutta suu-
rempi mitattuna olkanivelestä istuinluun kärkeen.

KÄYTTÄYTYMINEN / LUONNE: Älykäs, rauhallinen ja luotettava. Rohkea,
ystävällinen, itsevarma ja itsenäinen. Saattaa vaikuttaa pidättyväiseltä.

PÄÄ: Sekä sivusta että edestä katsottuna kiilamainen ja suhteessa rungon kokoon.

Kallo: Kuono ja kallo ovat samanpituiset. Kallon ja kuonon ylälinjat ovat yhden-
suuntaiset.

Otsapenger: Vähäinen.

Kirsu: Mustilla yksilöillä musta ja maksanuskeilla ruskea.

Leuat / hampaat: Leuat ovat vahvat; täydellinen, säännöllinen ja täysihampainen
leikkaava purenta, ts. ylähampaat ovat tiiviisti alahampaiden etupuolella; hampaat
ovat kohtisuorassa leukoihin nähden.

Pohjoismainen Kennelunioni
Dansk Kennel Klub
Hundarektarfélag Islands
Norsk Kennel Klub
Suomen Kennelliitto – Finska Kennelklubben
Svenska Kennelklubben

Silmät: Suuret, soikeat ja vinoasentoiset, eivät ulkonevat. Silmät ovat mustilla yksilöillä tummanruskeat ja maksanruskeilla sävyltään karvapeitteen väriin sointuvat.

Korvat: Melko pienet, hieman silmien tason yläpuolelle kiinnittyneet, päänmyötäiset ja pienten kiharoiden peitossa.

KAULA: Voimakas, hieman kaartuva, keskipitkä, kuiva ja sulavasti viistoihin lapoihin liittyvä.

RUNKO:

Ylälinja: Vahva ja suora.

Lanne: Lyhyt, syvä ja voimakas.

Rintakehä: Syvä, poikkileikkaukseltaan soikea ja kyynärpäiden tasolle ulottuva. Kylkiluut ovat selvästi kaareutuneet ja pitkälle taakse ulottuvat. Eturinta on havaittavissa.

Alalinja ja vatsa: Vatsalinja kohoaa vain hieman.

HÄNTÄ: Laskeutuu loivasti ylälinjan jatkeena. Koiran liikkueessa häntä on suora ja selkälinjan tasolla. Häntä ulottuu suunnilleen kintereisiin.

RAAJAT

ETURAAJAT: Eturaajat ovat suorat ja hyvin rungon alle sijoittuneet.

Lavat: Hyvin viistot, lihaksikkaat.

Olkavarret: Olkavarset ja lapaluut ovat suunnilleen yhtä pitkät.

Välikämmenet: Vahvat.

Etukäpälät: Pyöreät ja tiiviit. Varpaat ovat selvästi kaareutuneet.

TAKARAAJAT: Voimakkaat ja lihaksikkaat.

Polvet: Kohtuullisesti kulmautuneet.

Kintereet: Matalat ja hyvin kulmautuneet.

Takakäpälät: Pyöreät ja tiiviit. Varpaat ovat selvästi kaareutuneet.

LIIKKEET: Vaivattomat. Voimakkaassa ravissa on hyvä ulottuvuus ja takatyöntö. Raajojen liikkeet ovat yhdensuuntaiset; vauhdin lisääntyessä raajat lähenevät toisiaan.

KARVAPEITE

Karva: Rungon karvapeite muodostuu lukuista lähellä ihoa olevista pienistä, tiivistä, selvästi erottuvista ja tiukoista kiharoista, joita on niskakymystä hännän kärkeen; ei pohjavillaa eikä paljaita alueita. Muualla karvapeite on sileää.

Väri: Musta tai maksanruskea.

KIHARAKARVAINEN NOUTAJA

3/3

KOKO JA PAINO:

Ihannesäkäkorkeus:

Urokset 67,5 cm (27 tuumaa)

Nartut 62,5 cm (25 tuumaa)

VIRHEET: Kaikki poikkeamat edellä mainituista kohdista luetaan virheiksi suhteutettuna virheen vakavuuteen ja sen vaikutukseen koiran terveyteen ja hyvinvointiin sekä kykyyn toimia perinteisessä käyttötarkoituksessa.

HYLKÄÄVÄT VIRHEET:

- Vihaisuus tai liiallinen arkuus
- Selvästi epänormaali rakenne tai käyttäytyminen

HUOM. Uroksilla tulee olla kaksi normaalisti kehittynyttä kivistä täysin laskeutuneina kivespussiin.

Jalostukseen tulee käyttää vain toiminnallisesti ja kliinisesti terveitä, rakenteeltaan rodunomaisia koiria.

	1	2	3	4	5
1a. KONTAKTI Tervehtiminen	Torjuu kontaktia, murisee tai yrittää purra	Välttää kontaktia, väistää	Hyväksyy kontaktin vastaamatta siihen, ei väistä	Ottaa itse kontaktia tai vastaa siihen	Mielistelevä kontaktinotossa, hyppii, vinkuu, haukkuu, jne.
1b. KONTAKTI Yhteistyö	Ei lähdén vieraan ihmisen mukaan / <i>Ei kokeilla</i>	Lähtee mukaan haluttomasti	Lähtee mukaan, mutta ei ole kiinnostunut TO:sta	Lähtee mukaan halukkaasti, kiinnostuu TO:sta	Lähtee mukaan hyvin innokkaasti, erittäin kiinnostunut TO:sta
1c. KONTAKTI Käsitely	Torjuu murisemalla ja/tai yrittää purra	Väistää tai hakee tukea ohjaajasta	Hyväksyy käsittelyn	Hyväksyy ja ottaa kontaktia	Hyväksyy ja vastaa liioitellulla kontaktilla
2a. LEIKKI 1 Leikkihalua	Ei leiki - ei osoita kiinnostusta	Ei leiki - osoittaa kiinnostusta???	Leikkii - aktiivisuus lisääntyy/vähenee	Leikkii - aloittaa nopeasti ja on aktiivinen	Leikkii - aloittaa erittäin nopeasti ja on hyvin aktiivinen
2b. LEIKKI 1 Tarttuminen	Ei tartu esineeseen	Ei tartu, nuuskii esinettä??	Tarttuu esineeseen viiveellä tai etuhampailla	Tarttuu heti koko suulla	Tarttuu heti, nappaa esineen vauhdista
2c. LEIKKI 1 Puruote ja taisteluhalu	Ei tartu esineeseen	Tarttuu viiveellä - irrottaa/pitää, ei vedä vastaan	Tarttuu, vetää vastaan, mutta irrottaa ja tarttuu uudestaan/ <i>Korjallee otetta</i>	Tarttuu heti koko suulla, vetää vastaan kunnes TO irrottaa	Tarttuu heti koko suulla, vetää tempoo, ravistaa - kunnes TO irrottaa
3a. TAKAA-AJO	Ei aloita ☐ ☐	Aloittaa, mutta keskeyttää ☐ ☐	Aloittaa etenemisen hitaasti, voi lisätä vauhtia, seuraa koko matkan saalista ☐ ☐	Aloittaa kovalla vauhdilla päämäärähakuisesti, pysähtyy saaliille ☐ ☐	Aloittaa heti kovalla vauhdilla juosten saaliin ohi, voi kääntyä saaliille ☐ ☐
3b. TARTTUMINEN	Ei kiinnostu saalista/ <i>Ei juokse perään</i> ☐ ☐	Ei tartu, nuuskii saalista ☐ ☐	Tarttuu saaliiseen epäröiden tai viiveellä ☐ ☐	Tarttuu heti saaliiseen, mutta irrottaa ☐ ☐	Tarttuu heti saaliiseen, pitää sitä suussaan vähintään 3 sekuntia ☐ ☐
4. AKTIVITEETTITASO	Tarkkailematon, kiinnostumaton, passiivinen	Tarkkailevainen, rauhallinen, voi istua, seistä tai maata	Tarkkailevainen ja enimmäkseen rauhallinen, yksittäisiä toimintoja	Tarkkailevainen, toiminnot tai rauhattomuus lisääntyy vähitellen	Toiminnot vaihtelevat nopeasti osion aikana/ <i>Rauhaton koko ajan</i>
5a. ETÄLEIKKI Kiinnostus	Ei kiinnostu avustajasta	Tarkkailee avustajaa, välillä taukoja	Kiinnostunut avustajasta, seuraa ilman taukoja	Kiinnostunut avustajasta, yksittäisiä lähtöyrityksiä	Erittäin kiinnostunut avustajasta, toistuvia lähtöyrityksiä
5b. ETÄLEIKKI Uhka/aggressio	Ei osoita uhkauseleitä	Osoittaa yksittäisiä (1-2) uhkauseleitä osion ensimmäisessä osassa	Osoittaa yksittäisiä (1-2) uhkauseleitä osion ensimmäisessä ja toisessa osassa	Osoittaa useampia uhkauseleitä osion ensimmäisessä osassa	Osoittaa useampia uhkauseleitä osion ensimmäisessä ja toisessa osassa.
5c. ETÄLEIKKI Uteliaisuus	Ei saavu avustajan luo	Saapuu linjalle aktiivisen avustajan luo	Saapuu pilossa olevan puhuvan avustajan luo	Saapuu avustajan luo epäröiden tai viiveellä	Saapuu avustajan luo suoraan ilman apua
5d. ETÄLEIKKI Leikkihalua	Ei osoita kiinnostusta	Ei leiki - osoittaa kiinnostusta	Leikkii - voi tarttua varovasti, mutta ei vedä	Tarttuu, vetää vastaan, voi irrottaa ja tarttua uudelleen	Tarttuu, vetää vastaan, ei irrota
5e. ETÄLEIKKI Yhteistyö	Ei osoita kiinnostusta	Kiinnostuu, mutta keskeyttää	On kiinnostunut leikkivästä avustajasta	Kiinnostunut leikkivästä sekä passiivisesta avustajasta	Houkuttelee myös passiivista avustajaa leikkimään
6a. YLLÄTYS Pelko	Ei pysähdy tai pysähtyy nopeasti	Kyykistyy ja pysähtyy	Väistää kääntämättä pois katsettaan haalarista	Pakenee enintään 5 metriä	Pakenee enemmän kuin 5 metriä
6b. YLLÄTYS Puolustus/aggressio	Ei osoita uhkauseleitä	Osoittaa yksittäisiä uhkauseleitä	Osoittaa useita uhkauseleitä	Osoittaa useita uhkauseleitä ja muutamia hyökkäyksiä	Osoittaa useita uhkauseleitä ja hyökkäyksiä, voi purra
6c. YLLÄTYS Uteliaisuus	Menee haalarin luo, kun se on laskettu maahan/ <i>Ei mene ajoissa</i>	Menee haalarin luo, kun ohjaaja puhuu kyykyssä ja houkuttelee koiraa	Menee haalarin luo, kun ohjaaja seisoo sen edessä	Menee haalarin luo, kun ohjaaja on edennyt puoliväliin	Menee haalarin luo ilman ohjaajan apua
6d. YLLÄTYS Jäljellejäävä pelko	Ei minkäänlaisia liikkumisnopeuden vaihtelua tai väistämistä	Pieni niaus tai liikkumisnopeuden vaihtelu jollain ohituskerralla	Pieni niaus tai nopeudenvaihtelu kerran, pienenee toisen ohituskerran jälkeen	Niaus tai nopeuden vaihtelu samanlaisina vähintään kahdella ohituskerralla	Voimakas pelko, voi lisääntyä jokaisella ohituskerralla
6e. YLLÄTYS Jäljellejäävä kiinnostus	Ei osoita kiinnostusta haalariin	Pysähtyy, haistelee tai katselee haalaria yhdellä ohituskerralla	Pysähtyy, haistelee tai katselee haalaria väh. kahdella ohituskerralla	Puree haalaria tai leikkii sen kanssa, kiinnostus vähenee	Puree haalaria tai leikkii sen kanssa väh. kahdella ohituskerralla
7a. ÄÄNIHERKKYYS Pelko	Ei pysähdy tai pysähtyy nopeasti	Kyykistyy ja pysähtyy	Väistää kääntämättä pois katsettaan	Pakenee enintään 5 metriä	Pakenee enemmän kuin 5 metriä
7b. ÄÄNIHERKKYYS Uteliaisuus	Ei mene katsomaan	Menee räminälaitteen luo kun ohjaaja puhuu kyykyssä ja houkuttelee koiraa	Menee räminälaitteen luo kun ohjaaja seisoo sen vieressä	Menee räminälaitteen luo kun ohjaaja on edennyt puoliväliin	Menee räminälaitteen luo ilman apua
7c. ÄÄNIHERKKYYS Jäljellejäävä pelko	Ei minkäänlaisia liikkumisnopeuden vaihteluita tai väistämistä	Pieni niaus tai liikkumisnopeuden vaihtelu jollain ohituskerralla	Pieni niaus tai nopeudenvaihtelu kerran, pienenee toisen ohituskerran jälkeen	Niaus tai nopeuden vaihtelu samanlaisina vähintään kahdella ohituskerralla	Voimakas pelko, voi lisääntyä jokaisella ohituskerralla
7d. ÄÄNIHERKKYYS Jäljellejäävä kiinnostus	Ei osoita kiinnostusta räminälaitetta kohtaan	Pysähtyy, haistelee tai katselee laitetta yhdellä ohituskerralla	Pysähtyy, haistelee tai katselee laitetta väh. kahdella ohituskerralla	Puree laitetta tai leikkii sen kanssa, kiinnostus vähenee	Puree laitetta tai leikkii sen kanssa väh. kahdella ohituskerralla
8a. AAVEET Puolustus/aggressio	Ei osoita uhkauseleitä	Osoittaa yksittäisiä uhkauseleitä	Osoittaa useita uhkauseleitä	Osoittaa useita uhkauseleitä ja muutamia hyökkäyksiä	Osoittaa uhkauseleitä ja useampia hyökkäyksiä
8b. AAVEET Tarkkaavaisuus	Yksittäisiä vilkaisuja, ja sen jälkeen ei kiinnostusta/ <i>Ei kiinnostu lainkaan</i>	Katselee aaveita silloin tällöin	Tarkkailee aaveita, pitkiä taukoja, kumpaakin puolet ajasta tai koko ajan toista	Tarkkailee aaveita, lyhyitä taukoja	Tarkkailee molempia aaveita koko osion ajan
8c. AAVEET Pelko	On ohjaajan edessä tai sivulla	On enimmäkseen ohjaajan edessä tai sivulla, pientä välimatkanottoa	On enimmäkseen ohjaajan edessä tai sivulla, vaihtelee paon ja kontrollin välillä	On enimmäkseen ohjaajan takana, vaihtelee paon ja kontrollin välillä	Peruuttaa enemmän kuin taluttimen mitan tai lähtee paikalta/ <i>Pakenee</i>
8d. AAVEET Uteliaisuus	Menee katsomaan, kun ohjaaja on ottanut avustajalta hupun pois / <i>Ei mene ajoissa</i>	Menee katsomaan, kun ohjaaja puhuu avustajan kanssa ja houkuttelee koiraa	Menee katsomaan, kun ohjaaja seisoo avustajan vieressä	Menee katsomaan, kun ohjaaja on edennyt puoleenväliin	Menee katsomaan ilman apua
8e. AAVEET Kontaktinotto aaveeseen	Torjuu kontaktia/ <i>Ei mene ajoissa</i>	Hyväksyy avustajan tarjoaman kontaktin, mutta ei vastaa siihen	Vastaa avustajan tarjoamaan kontaktiin	Ottaa itse kontaktia avustajaan	Innostunutta kontaktinottoa avustajaan, esim. hyppii tai vinkuu
9a. LEIKKI 2 Leikkihalua	Ei leiki - ei osoita kiinnostusta	Ei leiki - osoittaa kiinnostusta	Leikkii - aktiivisuus lisääntyy/vähenee	Leikkii - aloittaa nopeasti ja on aktiivinen	Leikkii - aloittaa erittäin nopeasti ja on hyvin aktiivinen
9b. LEIKKI 2 Tarttuminen	Ei tartu esineeseen	Ei tartu, nuuskii esinettä	Tarttuu esineeseen viiveellä tai etuhampailla	Tarttuu heti koko suulla	Tarttuu heti, nappaa esineen vauhdista

10. AMPUMINEN	Ei häiriinny, havaitsee nopeasti ja sen jälkeen täysin välinpitämätön	Häiritsevyyys lisääntyy leikin/passiivisuuden aikana, sen jälkeen välinpitämätön	Kiinnostuu laukauksista, yleisöstä tms, mutta palaa leikkiin/passiivisuuteen	Keskeyttää leikin/ passiiv., lukkiutuu yleisöä, laukauksia tms kohden, ei palaa leikkiin/passiivisuuteen	Häiriintynyt, pelokas / Yrittää paeta / Ohjaaja luopuu ampumisesta
---------------	---	--	--	--	--

Liite 3.

9 KIHARAKARVAISTEN NOUTAJIEN IHANNEPROFIILI LUONNETESSÄ (LTE)

Toimintakyky: Hyvä (+2) , kohtuullinen (+1)

Terävyys: Kohtuullinen ilman jäljelle jäävää hyökkäyshalua (+3) tai pieni ilman jäljelle jäävää hyökkäyshalua (+1a)

Puolustushalu: Kohtuullinen hillitty (+3) tai pieni (+1)

Taisteluhalu: Suuri (+3) tai kohtuullinen (+2a)

Hermorakenne: Tasapainoinen (+2)

Temperamentti: kohtuullisen vilkas (+2)

Kovuus: Kohtuullisen kova (+3) tai hieman pehmeä (+1)

Luoksepäästävä: hyväntahtoinen, luoksepäästävä ja avoin (+3)

Laukauspelottomuus: Laukausvarma (+++), laukauskokematon (++) , paukkuärtyisiä (+)